

GABRIEL ARESTI

MUNDU-MUNDUAN

- 1) Joko Arriskutsuak.
- 2) Zerutik Sua eroriko da.
- 3) Famili-biltzarra.
- 4) Holofernesik gabeko Judit.
- 5) Nebarrebardean.
- 6) Bihurrerarik ez duen ordua.
- 7) Kontuak guztiok pagatu behar ditugu.

ESKEINTZA:

Nere Garate damari.

Bilbaon honela bizi gera, Eta honelakoak gera. Beraz
Laudioko baleran aurkitu ez ninduzunean, ez zenuen ezer
galdu. Eta zerbait galdu bazenuen, nobela honetako orriartean
aurkituko duzu. Atsegina ez dela ikusiko duzu.

Barka nire ausartzia, eta Justo jaun zure aita nik hain
estimatu eta miretsiari, nire errespetoak.

MUNDU-MUNDUAN

1. JOKO ARRISKUTSUAK

Basaibarko herrian gaude, Nork ez du Basaibarko herria ezagutzen? Inork ez. Mundu guztia Basaibarko herria nun dagoen enteradadin, Gernikatik Markinara doan kaminoaren ondoan ez dagoela esanen dugu.

Oraindik ez dago Espainian gerrarik, baina Alemanian jakintsu batzuek ariotarren arraza nola mejora litekeen estudiatzen dute. Birtartean demokraziak negozio zikinetan konprometitzen dira, eta burdinazko gortinarean atzean hartz diganteak gogorki lan egiten du.

Baina guzti honek guri ez digu axola. Gu Basaibarko herrian gaude, Arkadia zipriztin honetan. Buztina eta egurra ateratzeko arbola diak dauden lekuan, paradisu bat ikusi nahi dugu, herri hau sustraitik astinduko duen mendabala hurbil dagoela konturatu gabe.

Bertan hurrek, oraindik maliziatu gabeko hurrek, ongiaren eta gaizkiaren artean bereizten ez dakiten hurrek, haur errugabeek, haur inuzentek, haur ankerrek, jokatu, olgatu eta dostatu egiten dute. Joko arriskutsuak debekatzeko modurik ez du oraindik ezein lege-emalek aurkitu.

Gure haurrak bost dira, hiru mutiko eta bi neskatu: Josepe, zazpi urte; Petri eta Joana, seina urte; Eztebe, bost urte, eta Tereza, lau urte eta erdi. Eztebe eta Joana nebarrebak dira. Petriri, Motz, Petri Motz deitzen dio mundu guztiak, buruan bilorik eta aurpegian ez bepururik ez betilerik ez dadukalako, haren aitona batek karlistada batean sifilis bategatik primu guztiei utzirikako heredentzia. Ordudanik, haren familiako gizon guztiak gorputz guztian biloren azterrenik ere ez dadukatela jaiotzen dira mundura eta hiltzen dira mundutik.

Haurrak, safari batean oraindik zapaldu gabeko oihanetik ausart ateratzen diren ihiztarien moduan, herritik atera dira basora, eta orain, etxerik hurbilenetik kilometro batera daude. Pinudi batean daude, eta olgatzten dauden lekutik hamar metrora leizaazienda-hamiltegi bateko aho izugarria igartzten da.

—Nire aitona azken karlistadan burrukatu zuen —dio Petri Motzek.

—Euskaldunen alde ala gaztelarren alde? —galdetzen dio Eztebek.

—Ez dakit. Txapel gorria omen zeraman.

—Orduan —sartzen da Josepe— oiloen alde burrukatu zuen. Oilar baten antza edukiko zuen.

Petri Motz hasarratzen da:

—Zure aitona ahate bat zirudien, Zure aitak kuku bat. Eta zuk sagu bat.

Mehatxatu egiten du Josepek, ukabilak erakusten dizkiolarik:

—Musturak apurtu behar dizkitzut.

—Zuk niri?

—Bai.

—Ze eskurekin? Ezkerrekoarekin, eskumakoarekin ala erdikoarekin?

Josepek:

—Zuk ez duzu indarrik.

Petrik:

—Zure etxean karabantzu ustelak jaten dituzue.

—Eta zurean eztiaren ordez, kaka.

—Zurean arnoaren ordez, txiza.

Lagunek ez dadukate eztabaida baketzeko asmorik:

—Elkar jo nahi baduzue —bere burua eskeintzen du Eztebek— ni izanen naiz juez.

Baina besteek ez dadukate sobera kemenik. Bildurtu eta kobardetu egiten dira.

—Joka dezagun! —deiarar egiten du Eztebek, bere hortz bihurriak irriturik.

Bere arrebak ba daduka ideia bat:

—Aitamak izan gaitezin.

Baina Josepe ez dago konforme:

—Aspergarria da joko hori.

Terezari berdin dio:

—Egarriz naiz.

Josepek bere buruzagitza aurrera atera nahi du:

—Nik esan dezadan jokoan ginen dugu.

Baina Petri ez da lehengo eztabaidaz ahaztu:

—Nik ez.

Josepek ez du desobedientzia hau barkatu nahi:

—Orduan ez duzu gurekin jokatu.

—Nahi dudanarekin jokatu dut.

—Bai zera!

Tereza ez da ezertaz enteratzen:

—Egarri naiz.

Joanak bere buruari lan eragiten dio:

—Bazkari gezurrezkoak egin ditzagun.

—Ez —dio Petrik.

—Ez —dio Eztebek.

Eta Josepek errematea ematen dio:

—Aspergarria da joko hori.

Baina Joana neskato kurajetsu bat da:

—Eta merkatura doazin neskameak?

—Ez —dio Eztebek.

—Ez —dio Petrik.

—Aspergarria da joko hori.

—Neri gustatzen zait, —desenkusutzen da Joana. Baina Josepek ez dio desenkusa hori onartzen:

—Zuk ez dakizu ezer.

—Motza zera zu, Josepe itsusi hori, —betetzen dira negarrez Joanaren begiak—. Petri baino motzago. Ez zaitut maite.

—Egarri naiz —Teresa urrikariak!

Josepek Joanari, ezkondurik baleude bezala:

—Zu sorgin bat zera.

Baina Joana ez da negarraren azpian amore emateko neskatxa:

—Eta zu zakur itsusi bat!

—Negar egizu, zurekin ez bainaiz ezkonduko.

—Eta nork esan dizu zurekin ezkondu nahi dudala?

—Txoritxo batek, baina zurekin ez naiz ezkonduko. Negar egizu.

Eztebe bere arrebaren alde ateratzen da:

—Bakean utziozu nire arrebari. Bestela...

Eztebek zer esanen duen ez dio Terezari inporta:

—Egarri naiz.

Baina Joseperi ba dirudi baietz, inporta diola:

—Bestela?

—Etxera joanen gera —Josepe bi urte zaharragoa baita.

Joana ongi konturatzen da nebaren bildurraz:

—Eta bakarrik utziko zaitugu.

Orain Petri da bakezalea:

—Joka dezagun!

Guztien begiak Joseperen aurpegiaren gainean biltzen dira. Harngandik espero dute. Nolabait defenditu behar da Josepe:

—Ez zait orain joko berririk bururutzen. Lapurrak eta goardiak?

—Ez.

—Piratak?

—Ez.

—Ez.

—Indioak eta blankoak orduan —Joseperen aurpegia argitu egiten da—. Ni indio buruzagi bat izanen naiz, Zezen Adarduna. Eztebe nire gerra-gizona izanen da, eta Tereza eta Joana gure herria izanen dira. Petri Buffalo Bill izanen da. Preso hartuko dugu, eta buruko biloak ebakiko dizkiogu, arbola bati loturik dagoen bitartean.

Petriri ez zaio gustatzen:

—Ez dut nahi.

—Baina zergatik?

Petrik ez du bere arrazoirik azaldu nahi:

—Ez dut nahi —esatearekin kontentatzen da.

Baina Tereza ez da ezerekin kontentatzen:

—Egarri naiz.

Joseperen jokia pizka bat aldatzen da:

—Kristauak eta turkoak?

—Nola da joko hori?

Josepe ez dago hain seguru:

—Orain etorri zait gogora.

—Esplika zazu.

—Espainiako historian bezala gertatuko da guztia. Ni Nafarroako erregea izanen naiz.

—Zergatik zu?

—Gauza atsegin eta polit guztiak tokatzen zaizkitzu beti. Zergatik?

Baina Josepe estrategia ona da:

—Joko honek beste izen bat du.

—Zein da?

Terezak bere leloarekin jarraitzen du:

—Egarri naiz —baina besteek kukuaren oihua entzunen balute bezala.

—Erregea eta borrhoea. Gainera kalifa bat dago. Kordobako kalifa turkoa. Ni erregea izanen naiz.

Besteek ez dute amorerik ematen:

—Baina zergatik? —galdetzen diote Eztebek eta Petrik batera.

Josepe bere argudioak presentatzeko oso trebea da:

—Bestela ez dudalako joko hori esplikatu. Nire jokia da. Nik

asmatu dut. Erregea ni izanen naiz. Bestela beste joko politago bat asma zazue zuek.

Ez dago zer esanik.

—Konforme —diotsa Joanak—. Baina gu, neskok, zer izanen gera?

—Kalifaren emazte biak. Zuen izenak Fatima eta Zoraida izanen dira.

Joana emakumearen eskubideen aldekoa da:

—Gizonek emazte bana dute.

Tereza berriz ez da emakumearen eskubideez arduratzen. Tereza emakume baten eskubideez arduratzen da:

—Egarri naiz.

Josepek zerbait entzun zuen etxean lehengo egunean:

—Baina turkoek ehuna emazte dute. Hola entzun diot nire osabari. Bera Arabiako negro beltzekin bizi izan zen behin, eta nola ez du jakinen?

Jeografi-kontuetan ez baita Josepe oso jakintsua.

—Zer eginen dugu? —galdetzen dio Joanak.

Joseperen buruak astiro pentsatzen du:

—Gero asmatuko dut. Gizon baten buruak ezin pentsa dezake hain azkar. Astia eman zaidazue. Ni erregea izanen naiz, eta neskak kalifaren emazteak. Petri borreroa eta Eztebe kalifa. Edo aldrebes.

—Nola erabakiko dugu hori?

—Nor libretituko da gehien?

—Orandik ez dakit; ezer asmatzeko astirik ez didazue ematen eta... Harri bana har zazue, eta, hurrutien botatzen duena, hura izanen da kalifa. Bestea, borreroa.

Harri bana hartzen dute Eztebek eta Petrik, eta hamiltegiaren bestekaldera jaurtikitzen dute.

—Nik irabazi dut —garraisia egiten du Petrik kontentuz.

Eztebe ez da konformatzen:

—Ez, nik. Nire harria zurea baino hurrunago joan da.

—Gezurra! Nirea joan da hurrunago.

Petrik bere garaitzaren lekukoak bilatzen ditu:

—Gezurra zuk diozu.

—Noren harria joan da hurrunago, Josepe?

—Zurea, Petri.

Baina Eztebek ere lekukotasunak ekarri nahi ditu bere alde:

—Gezurra da. Nirea. Ez da hala, Tereza? Zuk zer diozu?

Terezak betikoa:

—Egarri naiz.

—Noren harria joan da hurrunago, Joana?, —galdetzen dio Eztebek bere arrebari.

Joanak asko maite du bere neba, baina maiteago du egia:

—Petrirena.

Hainbeste probaren aurrean makurtu egiten da Eztebe:

—Berdin, Petri kalifa izan dadila, Ni borreroa izatearekin franko libertituko naiz.

—Eta zer egin behar dugu orain, Josepe? —galdetzen dio Petrik.

—Lehenbizi —erantzuten dio Josepek— zuen zapata-lokarriak kenduko dituzue. Haiekin soka luze bat eginen dugu.

Kordelak kentzen dituzte guztiak zapatatetik, eta lokarri luze batean lotzen ditu guztiak Josepek. Joanaren aurpegia mirestez betetzen da:

—Zein polita! Borreroaren seinalea izanen da hori, ez da, Josepe?

—Ez. Soka lodi honekin Kordobako kalifa turkoari eskuak lotuko dizkiogu.

Eta guztien artean Petriri lotzen dizkiote eskuak bizkarraren atzean. Tereza lanarekin egarritu egin da. Hala dio:

—Egarri naiz.

—Eta orain? —Galdetzen du Joanak.

Petriri jokia ez zaio gehiegi gustatzen:

—Gogorregi lotu nauzue. Min egiten didate kordelek.

Baina Joseperen argudioak ez du erantzunik.

—Honela ez zara eskapatuko.

Haurrek duda haundiak dituzte. Eztebek duda hoek argitu nahi ditu:

—Eta zer eginen dugu orain?

Joseperen arrapostua aguro dator:

—Judizioa —besteak isilik geratzen dira—. Nik —jarrantzen du Josepek boz haundietan—, Nafarroako errege Antxo Nagusiak, Jainkoaren graziak ematen didan potereaz beztiturik, Kordobako kalifa Miramamolín turko negro beltz kobardea, Toledoko gatazka-lekuan preso hartu dudana, justiziaz juzgatuko dut.

Terezak erantzuten dio:

—Egarri naiz.

—Eta haren bidegabe guztiak ikusirik, kristau elizak ugari erre dituela ikusirik, monjak eta fraileak hil dituela ikusirik, kalizak eta santu aberatsak ebatsi dituela ikusirik, hiltzera kondenatzen dut. Beraz, Gaztelako eta Aragoeko erregeak haren alde, fabore eta lagun etor ditezen baino lehen, sententzia kunplitu:ko dugu, Fatima eta Zoraida haren emazteak, Naxerako komentu batean sartuko dira monja, Kristoren fedea besarka dezaten arte. Gero nire semeekin ezkonduko dira, hain lore ederrak ezin gal baititezke alferrean.

Perpaua luze hau bukatzen duenean, txaloak egiten dizkiote haur

guztiak, salbu Petrik, hau eskuak loturik dagoelako, eta gainera kondenaturik geratzen delako eta ez dirudi egoki.

Joana miresten da:

—Zein ederra!

Tereza ez da miresten:

—Egarri naiz.

—Honela hilen dira Kristoren etsai guztiak! Hil dezagun!

Hamiltegira hurbiltzen dira. Petrik ez dio ezer. Besteek barre egiten dute.

Josepe bere erregetasunetik, Miramamolin jentilari mintzatzen zaio:

—Zu, Miramamolin negro madarikatua, hil baino lehen ezer esan nahi duzu? Esker hau egiten dizugu.

—Bai, zerbait esan nahi dut.

—Esazu, bada, hemendik Iruinera oso bide luzea baita.

Petriren mintzoa kalifatasunez eta profetatasunez betetzen da:

—Zu, Nafarroako Antxo errege poterosoa, nire emazte Fatimarekin ezkonduko zera, baina gero nire emazte Zoraidaz enamoratuko zera, Kristauek emazte bana beste ezin dukezuen bezala, kalterik franko etorriko zaitzu hortik. Zure emazte lijitoak zuregandik alde egiten du, eta azkenean zure eskuak hazirikako landaretxo bat hilen du nire emazte Zoraidak. Andre horri zihorra emanen diozu, baina azken fin batean haren eta zure kulpak pagatuko dituzu. Hauk dira Miramamolin profetaren hitzak. Hilobitik irtenen du nire arimak, eta mundutik erratu eta penatu eginen da, hitz hauk kunpli ditezin arte.

Joana miresten da:

—Ene, Petri! Zein ederki!

Tereza ez da miresten:

—Egarri naiz.

Antxo erregearen boza ankertasunez betetzen da:

—Zure azken borondatea hala kunpli bedi! Orain hil zaitetz! Borreroa, nire sententzia ere kunpli bedi!

Eztebek esku lotuak hartzen dizkio Petriri:

—Barka zaidazu Miramamolin kalifa indartsua, baina ni horrero triste bat besterik ez naiz. Nire erregeari manamentuak obeditu behar dizkiot.

Eta beste gabe, bultzada bat ematen dio. Petri defenditu egiten da, baina nola eskuak loturik daduzkan, azkenean, deiadar ikaragarri bat egiten duelarik, hamiltégira erorten da.

—Ene!

Tereza ez da ikarutzen:

—Egarri naiz.

Baina Josepe, Nafarroako erregea da oraindik:

—Justizia kunplitu da. Jentil guztiei izan bekie ejenplo eta eskarmentagarri.

Barre eta dantzan egiten dutelarik, lehengo lekura bihurtzen dira. Belarrean jartzen dira.

Joanari bihotza jotzen dio dudak:

—Josepe.

—Bai?

—Joko hori ez zait gustatu.

—Zergatik?

—Deiadar izugarri hori...

Deiadarrek ez dio Terezari egarririk kendu:

—Egarri naiz.

Joana ez dago trankil:

—Benetan hil dugu Petri?

—Miramamolin hil dugu.

—Baina Miramamolin Petri Motz zen.

—Txatxala! Hil, nagusiak egiten dira. Haurrak zerura joaten gera.

Argudio honek bere indarra du.

Honela mintzatzen ari izan diren artean, pederasta bat agertu da arbolartean. Joanak, hura ikusirik, garraisia egiten du, oso itsusia delako, eta gainera erren haundi bat egiten duelarik, esku banatan makulu zahar bat daramalako. Baina gizona, hortzak eta begiak irriturik, haurrei hurbiltzen zaie:

—Ez zaitezte bildur. Zuen laguna naiz ni. Aurpegi hoek alai tza-zue. Karamelo bana nahi duzue?

Karamelo bana ematen die, baina Joanari ez zaio bildurra bihotzean kabitzen:

—Zer nahi duzu?

—Zuekin jokatzeko uzten didazue? Haurren jokoak asko gustatzen zaizkit. Haurrak ere asko gustatzen zaizkit.

Terezari hurbiltzen zaio:

—Nola duzu izena?

Terezak ez du erantzuten.

—Zer? Mihina jan dizu katuak?

Terezari bildurra eta egarri haundi bat kabitzen zaio bihotzean:

—Egarri naiz.

—Herrira itzultzen zeranean, baso bete limoi-ur fresko edan zazu. Zertaz eros eduki dezazun, har zazu zakur haundi bat. Baina zuek, neskak, oso tristerik zaudete. Zergatik?

Joanak esplikatzen dio:

—Miramamolin hil da, baina Josepek haurrak zerura joaten gerala dioen bezala, Petri ez da hil.

—Eta nor da Josepe?

Josepek ez du bere josexetasuna aitortu nahi:

—Ni, Nafarroako errege Antxo Nagusia.

—Eta zergatik hil duzue Miramamolín?

Eztebe ausartzen da:

—Jokatzen genduen. Kristauak eta turkoak. Edo erregea eta bo-
rreroa. Baina azkenean ez da joko polita izan. Petri zerura joan da.

Gizon errena ikaratzen da:

—Ez da egia izanen! Eta nun dago Petri hori?

Josepek bere egia dio:

—Zeruan.

Baina Joanak guztien egia dio:

—Ez. Zilo horretan dago. Eta hil baldin ez bada, zergatik ez du
hortik irteten?

Gizonari irauli egiten zaio bihotza:

—Zilo horretan? Hamiltegi horretan?

Astiro-astiro, bere bi makuluen laguntzarekin, bertara hurbiltzen
da, haurren buruetan gertatu denaren ezağutza eta bihotzean kulparen
jakituria formatzen den bitartean. Guzti hori ez dute atsegin. Gizona,
azkenean, hamiltégira heltzen da. Barrenean ikusten duena ez du atse-
gin berak ere:

—Ene! Alafede! Zeruko Jauna! Mutiko urrikariari burua apur-
tu zaio! Baina zer egin duzuen ba dakizue?

Haurrek ez dute kulparik ezagutu nahi:

—Guk ez dugu ezer egin, jauna.

—Zer?

—Zuk egin duzu.

—Itxadon apurtxu batean! Horrera bainoa!

—Petri zuk hil duzula esanen diogu mundu guztiari!

—Harrapatzen bazaituet...

Baina gizonaren bernak ez dira azkarrak. Haurrenak berriz, bai,
eta korrikan desagertzen dira arbolartean, garraisia, aldarri eta deia-
dar egiten dutelarik:

—Gizon errenak hil du Petri!

—Karameloak eman zizkigun gizonak hil du Petri!

—Haurrak gustatzen zitzaizkion gizonak hil du Petri!

Eta gizonak:

—Zeruko Jauna! Sekula ez dut holakorik ikusi. Haurrak anima-
lia basatiak baino basatiagoak dira. Nork sinets lezake holakorik? Ni-
re denporako urteetan ez natzaio jadanik egundo ere haur bati hurbil-
duko, aingeru serafín bat baino politagoa baldin bada ere...

Ez, ez du aurrerantzean aingeru serafínik ukituko. Aingeru sera-
finak sinetsiak izan baitziraden.

2. ZERUTIK SUA ERORIKO DA

Hogetamar urte inguru igaran dira. Haurrak haunditu dira. Dakusagu zer gertatu den haiezaz.

Tereza gaur, udaberriko gau honetan, ohetik jaiki da, jadanik. Beste asko ohera doan tenorean, ba dago bera zutik eta lanean. Taferna batean dago neskame, Bilbaoko Zazpi Karriketako taferna batean. Taferna honetako jabea Andere Zufia jauna da, behin Nafarroako erregetza jokatu zuen haurraren aita. Baina ikusagun Terezak ze egiten duen.

Terezak bere inguruan begiratzen du, Ezkerretara pinukizko mahai batzuk ikusten ditu, kadirak eta aulkiak. Bere atzean eskaratza eta komuna daude. Bere aurrean kalera joateko atea. Eskumatara edarri-lekua, kafetera eta gainerakoa, Honen ondoan egurrezko eskailera bat, goiko jan-tokira eta tafernako ugazaben bizi-lekura igotzen dena.

Tereza orain andre egin da, andre galant eta ongi hormonatua, euskal edertasunaren erakusgarri.

Grain, inuntzi batekin, taferna garbitzen du.

Kaleko atea zabaltzen da, eta Hernando Zenarro agertzen da, tafernako morroia. Agirian dago ez dela gizon entelegutsua. Eskolara gutxitan joan zela edonork esanen luke. Itsusia da, ezpain-lodia, sudur-txatoa, bekoki-meharra. Aialako gizon gaiztoaren eta Arratiako andre urrikariaren semea da.

Agur egiten dio:

—Egun on, Tereza. Ongi egin duzu lo?

—Gaur ez.

—Zer gertatu zaitzu, bada?

—Nire problemak daduzkat.

—Lo-galeak kentzen badizkitzute, haundiak izanen dira.

—Ez dizu inporta.

—Zuri dagokizun guztia nire ardurakoa da.

—Nire gauzetan ez zaitetz sar, mesedez.

—Konta zaidazu, arren.

—Zer?

—Zer gertatzen zaitzun.

—Mahaiak garbitu behar ditut. Ugazaba, bestela, nirekin hasarratuko da.

—Lagundu eginen dizut, arinago buka dezazun.

Isilik daude momentu batzuetan, mahaiak eta aulkiak lixiba eta jaboiarekin garbitzen dituzten bitartean. Bion arteko isiltasuna astun egiten zaio Hernandori:

—Noiz ezkonduko zera? —galdetzen dio.

- Norekin ez dadukat.
- Bai, ba dadukazu.
- Bai?
- Nirekin ezkon zaitez.
- Eta zer eskeiniko didazu trukean? Etxola bat Oilarganen?
- Dirua irabazten jakinen dut.
- Eta ikasten duzun bitartean, nola mantenduko nauzu? Zu bizi zeran etxola hori zure jabetasuneko balitz, sikanen ere... Baina alokatua zaude bertan.
- Ostatu berria bilatu dut Kantarranasen.
- Zartaginak esan zion pertzari...
- Gainera bi enplego berri eskaini dizkirate...
- Bata Bizkaiko Banketxean zuzendari, eta bestea Apezpiku jaunaren ondasunen kontadore, ez da?
- Ez da hainbesterako, baina dexente-xamarrek dira biak.
- Eta zer dira?
- Bata Arriagako kafetxean zapata-garbitzaile.
- Bai, etorkizun oneko ofizioa. Eta bestea?
- Andre dotoreen etxe baten atezai. Hau ez da nire atseginekoa, mozkorti askorekin tratatu beharko bainuke, baina uniformea pagatuko didate. Honela nire lan-orduetan ez dut nire arroparik gastatuko.
- Eta uniformeak, ze klastetakoak izanen da, almirantearena ala abiazioko jeneralarena?
- Ez dakit, baina oso dotorea. Bixerako txanoa eta guzti.
- Hernando, entzuidazu; nik asko estimatzen zaitut, baina zu ez zera gizon apropos bat. Leitzen ere ez dakizu.
- Soldado Burgosera tokatu zitzaidan, eta bertan bost bokalak eta zortzi kontsonante ikasi nituen.
- Lau erregelatik aurrena ere ez duzu ikasi.
- Hatzamarrekin ba dakit kontatzen, Tereza, lumero oso haltuak ez badira, behintzat.
- Honela, zapatak garbitzen dituzularik irabaziko dituzun milioiak ederki kontatuko dituzu.
- Ez zaitez nitaz burla, Tereza.
- Batzutan ez dezaket erremedia, Hernando. Zu oso mutil ona zera, nire adiskide leiala. Baina zurekin ez naiz ezkonduko, ez baitzaitut maite. Zurekin ohe batean sartzeko pentsamentuarekin buruko ileak larritzen zaizkit.
- Andreek beti esan didate amodioa egiten arras ongi dakidala. Aprobata egizu.
- Bai, burutik eginen zaidan egunean.
- Estimatzen nauzula, baina zergatik hain txarki tratatu beharko nauzu?

—Merezi duzun moduan tratatzen zaitut. Mundu honetan ezagutu dudan astorik haundiena zera zu.

—Nire errua ez da.

—Baina Bilbaon jaio eta hazi zinen. Hiri honetan ba dago eskola ugari.

—Bai, baina ba dakizu Bilbaoko ze alderditan jaio nintzen? Ugazko aldean, Artxandatik Deusturako hegian, Jesuisten Unibertsitatearen gainean. Eskolara joateko bueltarik haundiena eman behar ukan nuen, eta gainera gure baserrian, nire aitak alokantza merkean hartu zuen baserri abandonatu haretan, soloak goldatu behar ziren, aziendak eta ganaduak gobernatu... Solo askotan ez zen golderik sartzen, eta laiatu behar genituen. Gainera maizterrak ginen, eta pinurik landatzeko eskubiderik ez gendukan.

—Gure herrian, naiz-eta Bizkaiko herririk apartatuena izan, ez ginen hain txarki bizi izaten. Haurrak behintzat eskolara joaten ziren. Gezurra dirudi Bilbao baten honela inor bizi ditekeenak.

—Hala bizi ginen gu, Tereza. Aitak Etxebarriaren fabrikari egiten zuen lan, eta ama egunero joaten zen bendejarekin Erriberako edo Entsantxeko merkatura. Ni eta anaiak baserrian geratzen ginen, aita gauean hordirik etorri arte. Egunik gehienetan bazkaldu ere ezken-
duen egiten.

—Ni ez naiz egundo ere lasai bizi izan, baina eguerdioroko zopa beroa ez zait sekulare falta.

—Eta honelako egoeran, ni soldado subertatu ninduten arte.

—Zure bizitzako historia kontatuko didazu, Hernando?

—Aspertzen zaitut, Tereza?

—Bai.

—Nirekin ezkontzen zeran egunean entzunen didazu, Tereza.

—Zurekin ez naiz sekula ezkonduko!

—Orduan sabelean daramazun haurrari, nola bilatuko diozu aita bat?

Terezari eztarrian lotutzen zaio bihotza. Iruntsi nahi du, baina ezin. Beraz kanpora jaurtikitzen du, deiadarren eta irainen indarrez:

—Zantarra! Zakarra! Zipriztina! Sugearen mihina! Zapoaren ahoa! Nundik atera duzu zuk hori, irain likits hori? Zertarako asmatzen duzu gezur zikin eta ezain hori? Bilaua! Doilorra! Etoia!

—Egia da. Ongi dakizu. Nolazko tripa dadukazun ikusi besterik ez dago. Ez nago itsurik.

—Oso agirian dago?

—Bai, Tereza.

—Orain artean ez da inor konturatu.

—Nik eskolarik ez dadukat, baina gauza hauetan ez nago lezioen

premietan. Baina ez kezka haundirik eduki, hamabost egunean andre zahar bista-luzeak konturatuko dira bakarrik.

—Eta gero?

—Hilabete barrenean, emaginaren bila. Trebea izan zera, Tereza, zure ernaria hain ongi ezkutatzeko. Zure gerri-ezurrak apurtu behar ukan dituzu, kortsetearen indarrez. Haurra itorik jaiotzen ez baldin bada, miraria izanen da.

Terezak bere bihotza ikusten du lurrean eroririk, eta negarraren indarrez, bere lekura itzuli nahi du:

—Hobe hilik jaiotzen bada, eta hobe haurra egiten dudanean nik ere harekin arima entregatzen badut. Hobe. Bai, hobe. Bai, hobe izanen da niretzat eta haurrarentzat.

—Trankil zaitex, Tereza.

—Batzuek oro dadukate, eta beste asko ez gara gorputzaren jabe ere. Gaur egunean ohorea eta dirua batera doazi. Zer izanen da nitzaz?

—Nun dago beraren aita?

—Ez gaitu ezagutu nahi. Gure lotsa da.

—Eta nor da?

—Ez dizut esanen.

—Ba dakit, Tereza. Ba dakit.

—Ez dakizu!

—Lehen esan dizut, Tereza, itsurik ez nagoela. Zer pentsatzen duzu? Ez dudala milatan gure ugazabaren seme maitea zure gelan sartzen sentitu? Ez dakidala udako bakantzetan harekin egon zinela Donibane Lohitzunen?

—Eta nola dakizu guzti hori?

—Gezurra dela ez diostazu. Baina gezurra dela esanen bazenit, berdin lidake. Nik zu maite zaitut, Tereza. Lehen aldiz ikusi zindudanetik maitatu zaitut. Beraz zure zelatan egon naiz beti. Nire amodio-rik ez dizut sekula erakutsi. Ba dakit, arras ongi dakit, zuretzako ez naizela gizona. Lehen esan duzun bezela, zer eskeiniko nizuke? Bizimolderik pobreena! Gosea eta premia!

—Zergatik izanen da hain gaiztoa nire patua?

—Eta zure zelatan egon naiz beti. Nola ez nintzen beraz konturatuko, gure ugazabaren semearen itxura edaten zenduela zure begi narrekin zure aurrean zegoen bakoitzean? Laster ikasi nuen hura maitatzen zenduela. Nire jelsia! Nire bihotzaren sufrimentua! Milatan hilen nuen nire esku biluzekin! Baina itxadoten jakin dut. Eta azkenean nire orduak jo du!

—Horrekin zer esan nahi duzu?

—Gure ugazabaren semea ezkondurik dagoela, eta zuri egin dizunarekin gartzelan sar zenezakeela.

—Zer diozu?

—Zuk nahi baldin baduzu, bai. Ongi enteratu naiz. Bostehun pe-zeta gastatu nituen lehengo egunean abogadu batekin.

—Baina nik, Hernando, ba dakit, eta ba nenkien orduan ere, ez-kondurik dagoela. Ez nau enganatu. Ez dit promesarik egin. Nik ere letrau baten burubidea hartu dut. Eta hala esan dit. Gainera edade nagusikoa naiz, eta nire borondatez entregatu natzaio. Ez dago zer eginik. Eta gainera dirua pagatu didala zinegiten baldin badu, emagal-dutzat juzga nezaket.

—Eta adulterioa?

—Ze adulterio eta ze misterio!

—Hura ezkondurik dagoen bezala, bere ezkontzaren zina apurtu du. Hori adulterioaren hogen da. Legeak gartzelarekin zihortzen du.

—Baina bere andreak eskatu behar du. Guk, horretan, ez dadu-kagu sarrerarik.

—Zerbait lortuko da, Tereza.

—Baina ez nik nahi dudana.

—Zer nahi duzu, bada?

—Zuri ez dizut esanen.

—Baina nik bai, zuri esan egingen dizut zer dudan nahi.

—Ahoa ez dizut tapatuko.

—Joseperen egoera larria da. Emaztea enteratzen baldin bada, ez du aurrerantzean bizi-modu trankilik edukiko. Aita ere lege zaharre-koa da, eta gaurko gazteria zoroaren bekatuok begi onekin ez ditu ikusten.

—Begiak aterako dizkio andreak, eta aitak bizkar-ezurra apurtu-ko dio makulu-kolpeka.

—Joseperekin entenituko gera. Besteekin konponketarik ez dago. Guk gurea salbatuko dugu, eta Josepek ere berea salbatuko du.

—Baina zergatik diozu “gu”, Hernando? Hau ez da zure gauza!

—Seguru zaude? Baina esanen dizut. Begira: zure haurra aitarik gabe jaiotzen baldin bada, beraren aita nor den mundu guztiak jaki-nen du. Desenkusarik ez duzu bilatuko. Etxe bateko neskamea haur-dun geratzen baldin bada, eta erditu baino lehen senar bat aurkitzen ez baldin badu, ugazaba ezkondua baino beste aitarik ez dago. Ordu-ko eskandaloa ez da munduko diru guztiarekin isilduko.

—Eta?

—Senar bat bilatu behar duzu lehenbait-lehen. Eta senar horren papera jokatzeko, ni baino egokiagorik nor aurkituko duzu? Egia da batere dirurikan ez dadukadala, baina Josepek bai, ba daduka, eta eskandaloa eragoztearren pozik pagatuko du.

—Eta? Joan zaitez ilargira!

—Ni baino senar leialagorik ez duzu inun kausituko, Tereza.

—Eta nirekin ezkonduko zinake, nolakoa naizen jakiteagatik ere?

—Bai, Tereza.

—Eta besartean edukiko nauzunean, beste batek lehenago gozatu nauela ez duzu pentsatuko? Beste batek nire dontzeileziaren lorea apurtu duela? Zure semetzat aitortuko duzun semea zurea ez dela?

—Hain pentsamentu luzerik ez da nire buruan kabitzen.

—Ez dizu inportako?

—Ez

—Baina niri bai, entzuten duzu, urde zikin horrek? Niri bai. Munduko gizonik azkena bazina ere, ez nintzake zurekin ezkonduko! Aker bati entregatuko nioke nire gorputza, zuri baino lehen. Entzuten duzu? Aker bati!

—Tereza!

Tereza eta Hernando honela mintzatzen egon diren artean, eskaileraren gainean Joseperen itxura agertu da. Orain, hogeta zenbait urte pasatu diren tenorean, asko aldatu da. Lehengo mutiko kokkorra gizondu egin da. Ez da gizon ederra, baina nunbaitetik errebiturikako buruzagitza bat ateratzen da bere begitartekatik. Agintzera ohiturik dagoela dirudi, eta gainera bere lagun hurkoek obedi dezatela ere.

Bere morroi-neskameek esan duten guztia entzun du, eta hauk hitzetatik egintzetara pasa ditezin baino lehen:

—Zer gertatzen da hemen? —galdetzen du bien artean azkar jarritzen delarikan.

—Zure gauzak konpontzen gaude —ihardesten dio Hernandok.

—Eta niri konpontzen uzten badizkidazu, zer deritzazu?

—Guztien kontentuko konponketa bat bilatuko duzula, bai.

—Orain, beraz, goiko jan-tokira.

—Bai, jauna.

—Pizkor.

—Bai, jauna.

Morroiak ugazaba obeditu behar du, eta astiro-astiro, kontent ez dagoela honela erakutsi nahirik, eskaileretatik gora desagertzen da.

—Hernandok esan duen guztia entzun dut, Tereza.

—Bai, Josepe?

—Haur bat ukanen duzula ez didazu esan.

—Lotsa nintzen.

—Ez da nirea izanen.

—Pello Josepe tafernan dela...

—Beraren amak topa dezala...

—Zu zaitu aita, Josepe.

—Nirekin baino beste inorekin traturik izan ez duzula esanen didazu?

—Ongi dakizu zuk, Josepe. Ez dakit nola horren gainean dudarik egin dezakezun.

—Bati entregatzen zaiona, askori entrega lekidioke. Leialtasunik ez didazu zinegin.

—Apaiz baten aurrean ez.

—Zergatik ez zinen herrian geratu? Bilbora zergatik neskame etorri zinen?

—Zure bila etorri nintzen.

—Baina ni ezkondurik nengoen. Zuk be zenekien hori. Zer nahi zenduen nigandik, bada?

—Zure amodioa.

—Baina zertarako?

—Andre sentitu nintzenetik maitatu zaitut, Josepe. Igandeei igurkitzen nien, Josepe, mezatara joateko, bertan ikusiko zindudalako. Herriko plazara joaten nintzen paseatzera, plazari emanikako buelta bakoitzean zuri agur egitearren. Taferna batean musean egitera sartzen zinatenean, nire desesperantzak! *Alferrikan galdurikako beste aste bat*, pentsatzen nuen. Eta zuen baserrira joateko beti topatzen nuen zenbait aitzakia. Baina zu oso gutxitan zeunden baserrian. Orduan zure osaba tratantearekin ibiltzen zinen merkaturik merkatu, eriarik eria.

—Kontu zahar hoek ahaz itzazu.

—Trantanteek darabilten euskera, Kantabriako partean inoiz entzun den hoberena omen da. Eta zure euskera garbi harekin enganatu ninduzun.

—Nik ez zaitut inoiz enganatu.

—Eta maitatzen ninduzula, zergatik esaten zenidan niri, beraz?

—Maitatzen zindudan orduan, eta maitatzen zaitut orain ere, Tereza.

—Baina nola esan dezakezu hori? Beraz, zergatik beste batekin ezkondu zinen zu, Josepe?

—Zuk ez duzu inoiz batere euskal libururik irakurri. Bat dago, oso liburu zaharra, zuberotar batek baturikako ditxo-bilduma bat: Bertan irakur liteke, emaztea zuhurra izan behar dela, eta amorantea ederra. Begira, nik etxe bi manten ditzaket. Batean nire emazte zuhur eta aberatsa gordeko dut, eta bestean nire amorante maitatu eta ederra, munduan inoiz izan den amoranterik ederrena, zu, nire Tereza bihotzekoa.

—Gero enganatzen ez nauzula diostazu, eta bi bihotz eduki nahi dituzu. Argi batek nola bi gela argituko ditu? Gizon batek nola bi aberri edukiko ditu? Bihotz batek nola bi familia sostengatuko ditu?

—Etxe batean nire ondasunak defendituko ditu, eta bestean nire amodioa.

—Josepe, adizu, adistazu, arren, eta egia berdaderoa eta berit-blea erantzuidazu. Zergatik ez zinen nirekin ezkondu? Zergatik beste horrekin zinen ezkondu?

—Ez dizut inoiz esan? Baina, nire prenda hori! Zu eskeko frai-leak baino pobregoa zeralako, eta hura hamabi baserri abe:atsen jabea delako.

—Orduan zuretzat amodioak ez du balio? Dirutan saltzen eta erosten zera?

—Amodioak, Tereza, ez daduka diruarekin zer ikusirik. Gauza diferenteak dira. Amodioa ez da erosten, ez da saltzen. Egunsentia-ren parekoa da. Eguzkiaren irteera ez da erosten, ezta saltzen. Han dago Orientean, hari zuzentzen zaizkion begientzat, eta amodioa hor dago, bihotzaren iskinetan, kausitzen dakienezentzat. Eguzkiak ez du balio. Amodioak ez du balio. Ez dira diruaz neurtzen.

—Zureganako amodioak asko balio du niretzat, Josepe. Munduko diru guztiagatik ez nuke trukatu.

—Zure amodioaren neurria dirua da, beraz.

—Ez, Josepe.

—Bai, Tereza. Baina utz dezaiogun horri. Nire aitak ez daduka zergatik gure amodioaz entera. Nire emazteak hau jakiten baldin ba-du, nirekin apurtuko du, batez ere orain, bigarren haur batez erditze-ko puntuan dagoela.

—Eta zer?

—Senar bat bilatu behar dugu.

—Ez, Josepe, ez naiz ezkonduko. Mutxurdirin geratuko naiz beti.

—Eta zer nahi duzu?

—Zure emazteagandik separa zaitetz. Zuk zure izenean, naikoa diru eduki behar duzu. Diru horrekin taferna on bat jarriko dugu Do-nostian.

—Zure amodioa zergatik saldu nahi duzu?

—Nire azken hitza da, Josepe. Esaidazu: bai ala ez?

—Ez.

—Zer eginen dudan ez dakit, Errekara jaurtikiko dut neure burua. Honela ez dut desonra hau sufrituko.

—Holakorik ez duzu sekula eginen.

Terezarekin naikoa mintzatu da Josepe. Orain morroiari eman nahi dizkio ordenamentuak:

—Hernando!

Goitik erantzuten zaio:

—Bai, jauna?

—Erdu honera, berehala!

—Bai, jauna!

Ihusturia baino arinago joaten zaie aldamera Hernando, Josepek Terezari zer manatzen dion entzuteko tenorean:

—Tereza, entzuidazu. Ezkondu eginen zera. Hernandorekin. Hernandok hain ongi esan duen bezala, beste konponketarik ez dago. Orain, gora igoko duzu, Hernandorekin mintzatu behar baitut.

—Zuk zernahi esanen duzu, baina ni ez naiz ez Hernandorekin ez beste inorekin ezkonduko.

—Joan zaitez gorantza!

Obeditu egiten du Terezak, baina orain ez bakarrik bihotza, gibela, urdaila, biriak, hesteak eta hestesobrea botatzen ditu kanpora, irainen eta gaizki-esanen indarrez:

—Maitatu zaitut orain artean, Josepe. Baina orain ez zaitut maitatzen, higuindu egiten zaitut. Zu higuintzen zaitut, eta zure aurpegia, eta zure izena, eta zure oroitzapen madarikatua. Eta zure etxea higuintzen dut, eta zure emaztea, eta andre horrekin eduki dituzun haurrak. Zurekin ohean igaren ditudan gauak higuintzen ditut, eta zu gabe igaran ditudan egunak, eta zu ezagutu zindudan eguna, eta ni jaio nintzen eguna. Nire denporako egun eta gau guztiak higuintzen ditut, eta zuk eman didazun haurra, eta emanen ez didazun senarra. Eta batez ere nire burua higuintzen dut. Madarikatuak izan gaitezen biok, zu eta ni, eta mundua, eta Jainkoa, amen!

Josepe bizitzaren eta heriotzaren gainean agintzera ohiturik dago:

—Andreak honelakoak dira, —diotsa Hernandori, Tereza eskaileretatik gora desagertu denean—, Kasorik ez zaio egin behar, bestela galdurik gaude gizonak.

—Bai, jauna.

—Zu, Hernando, nun bizi zera?

—Oilarganeko etxola batean, jauna.

—Aurrerantzean Santutxuko bizi-leku eder batean biziko zera. Lau gela, eskaratza eta komun dotorea.

—Oso ederki, jauna.

—Taferna bat jarri nahi dut Santutxun.

—Ba nenkien, jauna.

—Haren kargua eramanen duzu.

—Bai, jauna.

—Irabaziak erdi bana.

—Ederki, jauna.

—Terezarekin ezkonduko zera.

—Zuk atsegin baduzu, bai, jauna.

—Ze kondiziotan ba dakizu?

—Nahi dituzun kondizioetan, jauna.

—Zure etxe berrian niretzako lo-gela bat egonen da.

—Bai, jauna.

- Gastuak erdi bana.
- Ederki, jauna.
- Ongi konpreniturik dago?
- Bai, jauna.
- Konforme beraz, Hernando?
- Akort, jauna.
- Zaldunaren hitza?
- Bizkaitarraren hitza.

Bretoiaren tratua egin ondoren galantziak zelebratu behar dira. Elkarri estutzen dizkiote eskuak gogorrik.

—Tratu hau —alegratzen da Josepe—, jerez zuri kopatxo batekin hospatu behar dugu. Zer duzu nahiago, Tio Pepe, La Ina ala La Guita?

—Barka zazu, jauna —erantzuten dio morroiak—, baina ez duzu errearen usainik egiten?

—Bai...

—Goitik dator usaina...

Egia da; eskaileretatik ke ugari dator.

—Su-hiltzaileeri dei zaiezu, Hernando —agintzen du Josepek. Morroia telefonora doa. Bien bitartean eskaileran Tereza agertzen da, eskuan zuzi piztu bat dakarrelarik—. Zer demonio egin duzu, zoro horrek?

Terezaren aurpegiak ez dirudi mundu honetakoa. Geldi-geldi eskailerako mailak jeisten dituela, lamia zahar baten antza ekarten du gogora, edo bandera-gerrateetako alargun berri baten oroitzapena:

—Eta hartuko dut esku batean zuzia, eta bestean gezia, eta erreko dut zure etxe guzia. Zein ederki erretzen zen haren ezkont-jantzia! Jantziaren zuritasuna nola igartzen zen suaren azpian!

Graziak ematen dizkitzut, Jauna, egun zorionsu honetan bizi izaten utzi didazulako!

—Etxe guztia erre duzu, sorgin maradikatua! Hil eginen zaitut!

Eta ukabil-kolpeka jotzen du neskamea, aurpegian, bularrean, belarrietan, begietan. Andrea lurrera erortzen da, eta bertan konorterik gabe dagoela, ugazabak bere arrabia iraungi ezinik, ostikada bat ematen dio sabelean.

Morroia ez da atrebitzen. Telefonoz mintzatzen da:

—Su-hiltzaileak? Goienkalera, azkar! Zufia jaunaren tafernara! Su haundia! Pizkor!

3. FAMILI-BILTZARRA

Zufiarren etxean gaude, Bilboko Zazpi Karriketan, tafernaren gainean dagoen bizi-lekuan. Sala zabal bat da, mendearen hasierako modan, baina oso gusto txarrekoa, hornidura kario baina motzetan apaindua. Erdi-erdian, jan-mahai haltu eta astun bat dago, oso kolore ilunekoa, eta haren inguruan kadira arin eta argi batzuk. Ezkerrean sofa luze bat eta butaka bi, gorriak. Eskumara, geletara doan atea, gortina ferde batzuren ostean erdi-ezkutaturik.

Sofaren gainean jarririk Andere Zufia dago, gizon adinekoa, erdi-karsoila, sudur-luzea, aurpegi-mehea, larru-zuria, hirian urte askotan bizi izan den baserritarraren antza da. Kazeta bat irakurtzen du, Baionako Herriaren iheki atzeratu bat. Orrialde bat bueltatu ondoren, neskame bat agertzen da:

—Jauna?

—Bai, neska?

—Apaiz batek galdetzen du zugatik.

—Nigatik?

—Bai, jauna.

—Hile honetako dirua elizan eman dugula esaiozu.

—Diru-bila datorrenik ez dirudi.

—Oso apaiz estrainioa da orduan.

—Etxekoa dela esan du.

—Orduan eskaratzeragino sar dadila.

Anderen esana entzun bazuen bezala, Eztebe Mendia agertzen da, oso apaiz dotorea, sotana ehun oneko batez jantzirik, jaupari bapoa. Andereren erranaren neba da, Josepe Zufiaren kuinatua.

—Egun on, Eztebe.

—Hala dakarrela, Andere. Giro beroa dadukagu.

—Arropa horrekin haundiagoa irudituko zaitzu beroa.

—Bai. Apezpiku jaunak arropa aproposago bat noiz zilegituko duenik ez dakit. Hortik, estranjeri-aldean, modernoago dabilta apaiak jantzirik. Lehengo egunean, Euskal Akademiaren batzar agiri batean egon nintzen, eta bertan Zokoako erretorea agertu zen, fraka eta jakearekin. Alde honetako apaiz batek honela galdetu zion: Piarres, zer egiten duzu hor, protestante pastore baten moduan jantzirik? Eta euskaldun frantzesaren arrapostua oso argia izan zen: Eta zuk, Urliak, zer egiten duzu hor, mahometano santioiaren moduan jantzirik?

Anderek algaraka barre egiten du. Neskamearen barreak are haundiagoak dira. Ba diotsa Anderek neskameari:

—Eta zuk, neska, zure anak arin itzazu, hemen sobera itzal egiten baituzu.

—Bai, jauna —erantzuten du, eta eskaratzera bidea hartzen du lotsaturik.

—Zerk zakartzki, Eztebe?

—Ez duzu igartzen?

—Igarri? Bai: Igarri uste dut, behintzat.

—Zer gertatu da?

—Agirian dago. Hortik entzun duzuna.

—Jenteak mihin luzea daduka.

—Eta niri ze ardura dit?

—Eskandalo izugarri hori zergatik ez zenion nire arrebari eragotzi?

—Berak bilatu zuen.

—Berak bilatu?

—Nerbioak galdu zituen, eta azkenean nerbioek galdu zuten bera ere.

—Zer gertatu zitzaion?

—Zer gertatu zitzaion? Andre zentzudun bati ezin gerta lekidiokeena. Baina zertarako izanen da burua? Zertarako adimentua? Zertarako kanorea?

—Nire arrebak adimentu haundia izan du beti!

—Orduan zergatik ezkondu zen nire semearekin? Holako gizon aldrebes batekin ezkonduko denak ez du agirian sobera kanorerik.

—Zure semea da, Zure seme propioaren kontra hola mintzatzen, nola atrebituko zera? Zure erranaren kontra ez da gauza harritzekoa, baina Josepek zure odola darama zainetan.

—Nik ez nuen hautatu. Jaio egin zitzaidan. Edo andreari jaio egin zitzaion, aitatasuna baino gauza seguruagorik asko baitago munduan.

—Lehenago egunetan Grezian zakurrak mintzatzen ziren hola.

—Ziniko zahar bat baldin banaiz ere, ez dut oraindik zaunkarik egiten ikasi. Ez. Ez nuen nik semetzat hartu. Inork ez zidan aldare baten aurrean galdetu: *Semetzat hartzen duzu haur hau? Elikatura eta edukazioa ematera konprometitzen zera?* Hala ere, ontzat hartu nuen, bere denpora guztian bizi izan da nire kostu. Baina zure arrebari bai, apaiz batek galdetu zion aldare baten aurrean: *Senartzat hartzen duzu gizon hau? Amodioa eta errespetoa prometitzen diozu?* Eta zure arrebak, ergel alahen horrek, baietz erantzun zuen!

—Andreak ezkondu egiten dira munduan.

—Baina behar bezalako gizonekin.

—Orduan munduko anderik gehienak mutxurdin geratuko lirake.

—Mozkorrak erantzi baino, hobe santuak jantzi.

- Zure andrea, beraz, hobeki biziko zen serore.
- Nundik atera duzu ni mozkorzalea izan naizela inoiz?
- Mundu guztiak ezagutzen ditu zure makurtasunak, Andere, nolako amodio itsua ukan diozun arnoari eta bizitza malguari.
- Bai, baina nik nire etxea aurrera atera dut beti. Begira nire etxeari, nolako zimentarri gogorrak dituen. Ez du, ez, aire gaizto batek lurrera botako. Zimentarri hoek nire lanarekin, nire kopetako izerdiarekin eta nire irautasunarekin gogortu nituen.
- Zure andrea nire arreba bezain kristaua eta prestua izan ez zelako, nauski.
- Ze demonio! Nire andreak zure arrebak baino buru gehiago eduki zuelako. Ba dakizu, beraz, nola nire andrea ere gaurko zure arrebaren trantze gogorretik beretik iragan zen behin. Baina hura ez zen kaxkarin bat, ez, eta enbat-aizea agoantatzen ederki jakin zuen. Gero, mendabala itzaldtu zenean, garaile atera zen. Nire maitaleari senar bat aurkitu nion, eta nire etxeak, gure familiak, zutik eta uniturik irautu zuen azkenean.
- Hainbeste ez nenkien.
- Ba dakizu orain, beraz.
- Zure semea eta zu, egur bereko ospalak zerate.
- Ez, alafede!
- Ez.
- Ez, Jainkoak kondena nazala! Gizon bortitz baten bizi-modua atera dut jentaurrera beti, nire denporako egunetan. Nire bidean aurkitu nituen loreak artazi zorrotzekin ebaki nituen, egia da, baina arrosadiak eta krabelindiak landatu nituen. Nire eskumako eskuak ez zekien inoiz nire ezkerrekoak zer egiten zuen, eta gauerdian hondatzen nuen eguerdian konpontzen nuen. Nire egintzak pisatzen badituzte, ez du inork ikusiko gaizki eginak ongi egin menperatzen duela, ez!
- Azkenean lorturikako jomugak ez ditu bitarteko bide okerrak zuzentzat ematen.
- Baina zuek, eliz-gizonok, gaizki biren artean hautatzera eraginik, apurrena hautatzen duzue, apurren hori azkeneko jomugan ala bitarteko bideetan dagoenik konturik egin gabe.
- Hori zure iritzia da.
- Bai, nirea; Andere Zufiarena, eta ez beste inorena.
- Eta zure gauza guztiak bezala gizon normal batek ezin konpreni dezake.
- Ofenditzera etortzen zatzaizkit etxera.
- Ez zu ofenditzera, nire arrebaren zoriona eta etorkizuna defenditzera baizik.
- Niri ez dit axola.
- Ba nenkien, edo espero nuen, behintzat.

- Beraz, beste edozer gauzaren gainean mintza gintezke.
- Zure etxetik ez nauzu, beraz, despatxatu nahi?
- Jaunaren bikarriotzari beti ukan diot errespeto handia.
- Bikaroakatik ala Jaunarengatik?

—Berak ba daki!

—Andere!

—Zer,

—Zergatik eskeintzen didazu gaurko presentaera? Beti portatzen zera berdin, gizon gogorraren aurpegia presentatzen diozu adiskidetasuna eskeintzen dizun lagunari.

—Ez niri pronurik gero! Zure sermoiak honera saiatzera ez zaitetz zure mintzaera legunarekin gugana etor, maitea!

—Ba dakit behaztunezkoa ez dela zure bihotza, zure mihinak ez badio ere erleen eztiari eredurik hartzen.

—Zoaz infernura.

—Akabaera ederra deseatzten didazu!

—Edo zerura, berdin dit, baina munduko nire egun kontatuak utzizkidazu Jaunaren bake gozoan ederki bukatzen!

—Ez, Andere, eta gauza bat esanen dizut trukean: Jainkoaren apaiza izateak eragozpen handiak ditu bizi garen negarrezko haran triste honetan; baina abantail eta bentaja handi bat du, kristau fidelek borondatean edo derrigorrean aditu behar gaituztela, gure hitzak ezin ditzaketela alferrean bazter.

—Hori beste abantailik ez balu, gero!

—Andere... Andere...

—Barka zazu, Eztebe.

—Adituko nauzu?

—Zer dakartzun ikusagun, bada!

—Nun dago Joana?

—Zure arreba?

—Zeinbat Joana ezagutzen dituzu?

—Nire errana?

—Beste Joanarik ez omen dago etxe honetan!

—Zure ama erditu zena eta nire ilobez erditu dena, bai, noizpait ikusi dut eskaratzetik salara.

—Nun dago orain?

—Katalinekin.

—Zuek hiruokin mintzatu nahi dut, nire arrebarekin, zurekin eta zure andrearekin. Famili-biltzar bat egin behar dugu.

—Ederki.

—Neskameari dei zaiozu, haien bila joan dadila.

Anderek deitzen du:

—Neska!

Baina neskamea atean dago :

—Jauna?

—Zoaz nire erranaren gelara, eta datortzala biok, hura eta nire andrea. Maleta hoek geroxeago beteko dituztela.

Eztebe harritzen da :

—Maletak?

—Ez dizut esan? Zure arreba hain prestuak senarraren etxea abandonatzen du.

—Baina burutik egin al zaio?

—Ez du inoiz ere bururik eduki. Inoiz ez da biloak orraztutzeko baizik buruaz baliatu.

—Hori nolabait konpondu behar dugu, Andere.

—Hea nebaren edo apaizaren autoritatearekin eragozten diozun.

—Ez dakit nola arreglatuko naizen. Joanak ez du bere erabakiak hartzeko inorekin inoiz kontsultatu. Oso borondate propioa ukan du beti.

Andere konturatzen da neskamea ez dela oraindik mugitu :

—Baina zer egiten duzu hor, zuk, kaxkarin horrek? Ez zenidan aditu?

—Bai, jauna, baina...

—Jaun bat dago atean. Joana andrearekin mintzatu nahi du.

—Eta nor da?

—Josepe jauna dela dio.

—Josepe jauna?

—Bai.

—Esaiozu, arren, Josepe jaun alu horri, Joana andreak ez duela harekin mintzatu nahi, lehengo neskamea joan zen egunean argi eta garbi esan ziola; Josepe jaunak berak ere oso ederki hautatu zuela orduan aurrerantzako ihardukiera, eta guri guztioi oso ongi iruditu zitzaigula, aparteko bizitza bat eduki nahi baldin badu, guk ez dadukagula zer esanik, baina, otoi, ez gaitzala sekula santa birjina gloriosa haren presentzia higuinduarekin min. Joan dadila jente presturik ez dagoen leku batera.

—Hori guzti hori esaten, ez dakit nola arreglatuko naizen, baina jaunak hala gura baldin badu, etxean ni beste inor ez dagoela esanen diot.

—Ez... horrela zure prestutasuna arriskuan jarriko litzake. Bakarrik nagoela etxean, esaiozu horri, eta gainera hura ikusi ere ez dudala egin nahi. Etxe honetan ez dadukala legezko edo borondatezko sarreerarik.

—Bai, jauna?

—Bai, halaxen, Esan dizudan bezalaxen.

—Ez dakit akordatuko naizen.

—Orduan esaiozu zimaurretara joan dadila. Akordatuko zera hortaz?

Neskeameak hortzak irritzen ditu:

—Bai, jauna.

Baina Eztebek eragozten dio:

—Ez, neskatxa, pizka batean igurikazu.

Anderek ez du konprenitzen:

—Zeri?

Eztebek bere arrazoiak ematen ditu:

—Famili-biltzar bat egin nahi dugun ezkeroztik, eta bertan haur inuzent batzuren etorkizuna erabakiko den ezkeroztik, uste dut aitaren presentzia nahi-eta-nahi-ezkoa dela.

Andere urduritzen da:

—Komeniko dela uste duzu? Gure egoera txartukoago dela ez duzu uste?

Eztebek gogor darraika:

—Presente egon behar du.

Anderek bere eskuak garbitzen ditu:

—Gertatuko denaren erantzukizuna zure sorbaldetan eroriko da.

—Bai.

Bere baimentua ematen du Anderek:

—Sar dadila, bada, Josepe jauna, neska.

Eta Eztebek gehitzen du:

—Eta gero Joana andrea eta Katalin andrea datortzala.

—Bai, jaunak, berehala.

Eta mandutu hoek egitera doa neskamea, Eztebe eta Andere aurrez aurre utzirik.

—Ze demonio ote dakar mutil arraio pola horrek? —galdetzen du Anderek.

—Bere egintzen ondorioak neurtzeko naikoa nagusia da —sententziatzen du Eztebek.

—Ederki, Eztebe —diotsa Anderek—, zuk jakin behar duzu biltzar desegoki honetan zertaz mintzatuko den, zer erabakiko den.

—Ez zaitez arduratu.

Kuinatuaren eta aitaren begietan Josepe agertzen da. Ez da orain artean ezagutu dugun Josepe berbera. Lehengo pizkortasunik ez darduka; bere begitartetik itzal bat iganen dela argiro ikusten da, ez dela lehengo animalia harro eta sufizientea.

—Egun on —agurtzen du.

—Hala dakarrela —erantzuten dio Eztebek.

Aitaren erantzuna ez da hain atsegina:

—Ardi galdua pastorearengana itzultzen da.

—Ez —ihardesten du Josepek—, ez nator. Hemen baldin banago ere, ez nator.

—Hemengo deskonponketa honi —dio Eztebek—, nolabait aurkitu behar diogu erremedioren bat.

—Horretzaz —diotsa Josepek—, zure arrebarekin mintza zaitetz, Eztebe.

—Hemendik —dio Anderek—, ez dago bihurrerarik, mutilak. Joana ezagutzen ez duzuela dirudi.

—Horregatik diotsat, bada, Ezteberi —dio Josepek—, berak konpontzen baldin ez badu zer-egin itsusiegi hau, bakarrik Jainkoak eta Andredona Mariak konpon dezaketela.

Orain atean Katalin agertzen da, Joseperen ama, Andereren emaztea. Andre mehea da, urtetsu-xamarra, bere arimagatik penamena eramanen balu bezala, kopetatik oinetaragino beltzez jantzirik datorrena. Agin artean mintzatzen da:

—Zuzen zegoen, beraz, Joana, Joseperen boza entzun zuela; horregatik etorri nahi ez du.

—Orain ekarriko dut nik —dio Eztebek, eta haren bila ateratzen da gelatik.

Katalinek Joseperi begiratzen dio luzaro:

—Semea... Semea... Josepe... Errekara bota duzu zure bizitza eta zure ongiegona.

—Ama, arren...

—Zure aitaren pausoak kopiatu dituzu.

Andere hasarratzen da:

—Katalin, antzinako gauzarik ez atera berriz egunaren argitara.

—Ama, ez zaitetz trista.

—Nola ez naiz, bada, tristatuko —Katalinen boza negarraren aieruz betetzen da—, aker batekin ezkondu baldin banintzen, eta azkenean nik egin nuen ahuntzumea, bitika galanta, hura ere aker egin baldin bazait?

—Gehiegi gogortu zaitzu bihotza, ama.

—Nik ez dadukat bihotzik —deitoratzen da Katalin—, Zure aitak ebatsi zidan behin, semea, eta ordutik behin bularrak sentitzen nituen lekuan, hutsune hotz bat besterik ez dago.

Andereren hasarrea haundiago egiten da:

—Komediarik ez egin, Katalin. Zure ondoan Eleonora Duse bekaizteriaz gorrituko litzake.

—Hori izan da nire asturu gaitza, Andere. Nik Eleonora Duseren oroitzapena berpiztu dut, eta zu berriz beti Henriko Ibsen aberatsago baten paperean bizi zera.

Josepe sartzen da eztabaida honetan:

—Naikoa teatroa egiten duzue.

—Eta hura —diotsa Katalinek semeari—, Henriko Ibsen baldin bada, zu zera haren edizio korrijitu eta haundiagotu bat, zu zera Ludobiko Pirandello bat, Josepe. Baina Joanak ez du Sara Bernhardtten paperik inoiz jokatu nahi ukan.

Anderek bere aldeko argudioak bilatzen ditu:

—Ni baserritik atera nintzenean zerua goian eta lurra behean nengoen. Zuk ez duzu sekula baserritarraren bizi-modua ezagutu, Josepe, bizi-molde gogorra, baina hala ere etorkizunaren segurantza dago bertan. Baina hamar seme-alaba daudenean, bederatzik atera behar dute kanpora, eta baserria pobre denean, ateratzen direnentzat ez da errenta egokirik geratzen.

Katalinen mihia burdinazko bilakatzen da:

—Zure berriak ba daduzkagu, Isil zaitetz, mesedez.

Baina Anderek ez du isildu nahi:

—Ijito motzailea baino pobreago atera nintzen mundura; gorri-eta moreak sufritu nituen. Eta goseak eta egarriak egon ondoren, fraketako ziloetatik larru gorriak erakutsi ondoren, diru apur bat irabazi nuen. Diru hori ez nuen alferrik gastatu, zuk, Josepe, nirearekin egin duzun bezala; gauza bat ikasi nuen: pezeta bakar bat, bat bakar baizik ez dela, baina haren ondoan beste bat jartzen baldin bada, pezeta pare bat dela, eta pezeta bi elkarrekin daudenean, gehitu egiten direla.

Baina Josepek ez du barkatu nahi:

—Eta zure diru guztiarekin zer egin duzu?

—Ez dakizu? —Andereren bozean burla bat nabaritzen da.

Baina Katalinek ihardesten du:

—Nik, bai, ba dakit: gaizkia. Eskuak bete, egin duzu gaizkia.

Anderek ez du amorerik ematen:

—Zu ederki baliatu zera nire diruaz beti, Katalin.

Baina Katalinek ukabilak bezain egia biribilak esaten ditu:

—Hobe da senar prestua, ezen ez aberatsa, Zure diruak ez dit niri zorionik eman. Ez dakit nik nola irabazi zenuen diru hori, baina nire eskuetan diru maradikatu bat izan da beti.

—Zergatik diozu hori? —galdetzen du Anderek—. Bekatu haundiak egin ditut nire bizitzan, baina bat dago nire arima zikintzen ez duena: lapurreta, epaskoa, ohoinkeria.

—Andre atsekabetu bat bihurtu naiz zure ondoan.

—Diruagatik ezkondu zinen nirekin. Merezia duzu.

—Hori ez da egia, Bizi-molde lasai bat eduki nahi ukan nuen, baina ez bakarrik ondasunean, frankian, ugaritasunean, baita prestutasunean eta zorionean ere. Eta niri esposario-egunean egin zenidan zina, milatan apurtu duzu. Zeinbat maitale izan dituzu?

—Zu baino karioagorik batere ez.

- Josepek ezin sufri dezake elkar-hizketa hau :
- Aita, arren, ez zazu nire aurrean ama ofendi.
 - Egia besterik ez dut esan.
 - Zure egiak —ihardesten dio Josepek—, faltsoak izan dira beti. Anderek ba daki nola mihina erabil :
 - Baina nire dirua ez, zure faltrikaran ez da nire dirua inoiz faltsoa izan.
- Katalin semearen alde ateratzen da :
- Dirutan erosi nahi ukan duzu guztia beti, eta gauza asko dago dirutan erosten ez dena.
 - Esan bat.
 - Ahaideen errespetoa eta oneriztea.
 - Anderek barre egiten du :
 - Hoi en truke dirurik emanen banu, zororik nengoke. Bost xentimo ez dute balio eta...
- Katalinek bere barrenera begiratzen du :
- Ederki zihorkatu nau Jainkoak.
 - Anderek bere arbuioaren zihorra gehitzen dio :
 - Deabruak berriz sariztatu zaitu.
 - Arren —eskutzen du Josepek—, isil zaitetze, nire gurasoen arteko erronkarik, ahakarrik eta liskarrik entzutera ez bainaz ni honera etorri.
 - Zertara etorri zera, beraz? —galdetzen dio aitak.
 - Joana etortzen denean esanen dut.
 - Joanak ez dizu jaramonik eginen —diotsa amak.
 - Joanari ez diot ezer eskatuko. Nik ere nire urguilua dadukat.
 - Baina hala ere ez dizu amorerik emanen.
 - Ikusiko dugu. Aita batek bere eskubideak ditu —bere aurpegiaren pizkortasunaren azterren bat ikusten da, baina arrasto arin hori, kuinatua ikusten duenean itzaltzen zaio—. Nun dago Joana? —galdetzen dio.
 - Joan egin da —erantzuten dio Eztebek.
 - Nora?
 - Ez dakit.
 - Zergatik ez diozu galdetu?
 - Eta galdetu ez diodala nola dakizu?
 - Joanak ez dizu inoiz sekreturik gorde.
 - Denporak aldatu egin dira. Joanak orain bere bi haurrengan darduka bakarrik konfidantza, eta hori hain txikiak direlako. Hala esan dit.
 - Baina ni hemen nagoela esan diozu?
 - Eta horregatik joan da hain azkar.
 - Baina nik harekin mintzatu behar dut.

—Eta harek ez dizu entzun nahi.
—Eztebe, entzuidazu.
—Hemen daude nire belarriak, zuri haiduru.
—Niretzat ez nion nik ezer eskatu nahi. Haur bi daduzkagu. Ni-reak dira.

—Joana ere zure modukoa balitz, ez zenuen segurantzarik edukiko.
—Horregatik beraz. Nire haurrak dira. Eta haien gainean zuzen eta beharrak izan uste ditut.

—Beharretan orain pentsatzen duzu, zuzenak eskatzeko tenorean.
—Nik ez dut zuzenik eskatzen. Joanak ere bere beharrak ditu; gure haurren etorkizunean pentsatu behar du.

—Probak eman ditu beti bere beharrekin kunplitzen dakiela.

—Hori nahi dut, bada: aurrerantzean ere kunpli dezala.

—Esprika zaitez!

—Begira! Andre zoro harek etxe hau erre zuenean asko mindu zen Joana.

—Ez da harritzekoa.

—Beraz egun berean emazterik eta maitalerik gabe geratu nintzen.

Ama mindu egiten da:

—Eta zure amaren aurrean esatera atrebitzen zera!

—Amodioa joko bat da; bertan batzutan galdu eta bestetan irabazi egiten da. Egundak hartan karta txarrak nituen, hor-dago bat onartu zidaten, eta nire galerarekin konformatu nintzen.

—Bai —dio Anderek—, galdu nahi ez duenak eztezala joka.

—Aste batzuren buruan seme bi jaio zitzaizkidan, baina sabel diferentetatik —kexatzen da Josepe.

Katalinen eskandaloa haundiegia da:

—Hori da, bada, kristau familia on batentzat ejenplo egokia!

Deiadar egiten du Josepek:

—Mintzatzen utzidazue! Honela ez dugu inoiz bukatuko!

—Segi! —diotsa Eztebek.

—Bai —dio Anderek.

—Jarrai! —diotsa Eztebek.

Joseperen boza sakonagoa egiten da:

—Ez dakizue hori gizon batetzat zer den? Gizon bati haur bat jaiotzen zaionean, amaren oha-buruan egon behar du!

Eztebek burla egiten dio:

—Esan, bada, gizon bat nola bi leku diferentetan egon litekeen.

Josepe ez da konturatzten:

—Eta niri bata eta bestea ukatu zitzaizkidan. Baina egoera gogor hura onartu nuen, eta ez nintzen kexatu. Kexatzen entzun ninduen inork? Kexatzen entzun ninduzuen zuek?

Katalinek diotsa :

—Ongi arduratu zinen zu inork ez zintzan inola entzun.

Josepek arrazoia ematen dio :

—Bai, ba dakit, gau haretan etxetik joan nintzen, eta gaurdagino ez naiz atzera berriz azaldu. Baina egun Joana etxetik joanen zela berria eman didate, eta berehala oldartu naiz honera, holako astakeriarik ez dezan egin!

Diotsa Anderek :

—Eta zuri orain ze inporta dizu horrek?

Josepek ze inporta dion esan behar du :

—Nire haurrak dira, eta etorkizunean ongi-egon lasai bat eduki dezaten nahi dut.

—Baina Joanak —ihardesten dio Eztebek—, etorkizuneko ongi-egon lasai hori emateko ba daduka naikoa ondasun.

Semeari diotsa Anderek :

—Mezaren erdia ere ez dakizu zuk, Josepe. Hortaz luzaro mintzatu gera zu kanpoan ibili zeran artean. Eta munduan inoiz ikusi den astorik astoena da zuen Joana benedikatu hori.

Katalin ez dago akort :

—Ongi egin du.

Eztebe ez dago seguru :

—Ez dakit nik.

Josepe seguru dago :

—Txarki egin du.

Andereri berdin dio :

—Nire berdin dit. Ez da hori nire ardurakoa. Famili-biltzar bat egin nahi ukan duzue, eta bertan aitonaren, aitagiharrebaren eta aitaren presentzia beharrezkoa omen zen; baina nirea baino askozaz beharrezkoagoa zen amaren, erranaren, emaztearen eta arrebaren presentzia. Joanarik gabe ez dago biltzarrik; edozer gauza erabaki dezakegu, baina harek onartzen ez baldin badu, gure erabakiak ez dirudi gauza garrantsiakoa. Beraz ni ere biltzar honetatik aldentuko naiz. Eztebe...

—Bai?

—Joanarekin zaudenean, niri txarki iruditu ez zaidala esanen diozu. Baina bere tema gogor horretan irauten baldin badu, nire diruarekin kontu ez dezala. Hala ere, nire ilobez ez naiz ahaztuko. Nire testamentuan diru-pila galanta utziko diet, baina sosik ez dute hartuko hogeit urte bete ditzaten arte. Adio. Nigandik ezer gura baduzue, nire adiskide-koadrilarekin egonen naiz Arenalean. Agur!

Ezteberi eskua luzatu ondoren, ba doa kalera.

—Gauza honek —dio Josepek bere aitaren ausentziaren aurrean—

ez du zentzu egokirik. Hau da tragedia bat, eta komedia arin bat baltz bezala portatzen zerate. Haur hoek...

Amaren burubidea ematen zaio:

—Lehenago pentsatu behar ukan zenuen hori, semea, neskame lotsagabe harekin har-emanetan sartu baino lehenago.

Josepe Ezteberi mintzatzten zaio:

—Zuk, Eztebe, teoljia asko dakizu. Esaidazu zergatik semeek gurasoen kulpak pagatu behar dituzten. Bai. Zergatik, Eztebe?

—Ez dirudi zureak oso konparazio egokia.

Josepek ez dio jaramon haundirik egiten:

—Ez dakit aitaren etxera zertarako etorri naizen. Nigatik esatekoak esanen dituzue, nire portaera oso litxarra dela, eta beste mila aldrebeskeria. Baina zuek guztiok baino hobeia izan uste dut. Zuen neurria dirua da, baina ez nirea.

Mindu egiten da Eztebe:

—Apaiz bategatik ezin esan dezakezu holakorik!

Baina Josepek are gehiago esaten du:

—Ofizio egokia da zuena; zuen otoitz eta mezekin ez zaudete go-seak. Ni ez naiz inoiz diruagatik arduratu.

Katalinek bere tokian lekutzen du Josepe:

—Diruaren gainean iheri bizi baitzera.

Josepek egoki erantzuten du:

—Azken hilabete hauetan nire poltsa urri egon da. Ahora eramateko ogia egunean irabazi behar ukan dut. Eta ez dit inportarik ukan! Ez! Ez dit axolarik ukan! Peoi egon naiz fabrika batean, eta Bilbaoko ostaturik pobreenean lo egiten nuen. Jan edozer gauza egiten nuen, karabantzu gogorregi batzuk eta zaldi-haragia.

Katalin ez da urrikaltzen:

—Ongi merezia duzu.

Eztebe ez da urrikaltzen:

—Zure gaizki egina ederki pagatzen duzu.

Baina Josepek ez du urrikalmenturik nahi:

—Ez. Orain niri gertatzen zaidana ez da zihor bat. Ez duzue argiro ikusten lehen esan dudana egia besterik ez dela? Orain dirurik ez dadukadalako zihor bat dela diozue? Zergatik? Zuen neurria dirua baita. Ni zuen ondoan prestua naiz. Agur!

—Agur —diotsa Eztebek—. Hurrengo arte.

Katalinek ere agur egiten dio semeari:

—Agur, semea. Jainkoak kida zaitzala!

Josepe atean geratzen da momentu batean. Ba dirudi amaren magalera oldartu nahi lukeela, baina azkenean, negarra iruntsirik, alde egiten du, Katalin eta Eztebe bakarrik utzirik.

—Hea bada, Katalin —diotsa Eztebek—; begira zertan geratu geran, ezer konpon ezinean.

—Hobe konponketarik ezin bilatu izana.

—Zergatik?

—Zure arrebategatik. Beste biderik ez zedukan. Niri beste horrenbeste gertatu zitzaidan, eta beste bide bat hautatu nuen. Nire bizi guztian damu ukan dut.

—Kristau ezkontza bat ezin liteke honela apur.

—Baina ezkontza hori ez du Joanak apurtu, Josepek baizik.

—Hala dirudi, baina...

—Zergatik andreari eskatuko zaio gizonari inork eskatzen ez dio-na?

—Haurrak daude.

—Hori berberori! Haurrak daude; hobe aitarik gabe haz ditezen, ezen ez aita gaizto batekin. Gaur Joanak egin duena egiteko kurajerik ez nuen nik nire paradan ukan, eta azkenean klaro eta garbi ikusi duzu zertan akabatu den nire haurra. Aitak behin eman zituen urratsak ematen.

—Bai, baina...

—Ez dago bainarik. Nire ilobak dira, eta poz-pez nago etxe honetan geratzen ez direla. Haiekin nire bizitza alegrea eta arraia izanen zen, eta niregandik aldaratu direnean apurtu egiten zait bihotza, baina hemen haztura txarra ukanen lukete. Hobeki egonen dira beste edonun.

—Hala kontseilatu duzu nire arreba?

—Bai, eta ez dut damu.

—Ezin eman dizaizuket zorionik horregatik.

—Eskatzen ez dizut.

—Parrokiara joan behar dut.

—Agur, Eztebe. Ba dakizu etxe hau zabalik egonen dela zuretzat beti. Noiznahi bihur zaite.

—Agur Katalin.

IV. HOLOFERNESIK GABEKO JUDIK

Basa hondatu bat ikusten dugu, ferde iluna. Laharrak edonundik. Arnoteği mendiaren atzekaldea da. Aldapa gora erpina. Etxolen itxurak edonundik. Goialdean burdin-mehatz abandonatuak. Han dago Bazkoare Arronaren etxola. Bi gelakoa da, egurrezkoa. Eskumako gelaren teilatua teilazkoa da, eta ezkerrekoarena uralita zaharrezkoa, Teilatu flako hauk aizeak eraman ez ditzan, harri haundiak daude gainean. Leiho mehar batzuk ikusten dira, eta ate meharrago bat. Barrenean zer dagoen eta zer gertatzen den ikusteagatik, aurreko pareta kenduko dugu. Ezkerreko gelan ezkaratz bat ikusiko da, sukalde oso pobrea, mahai bat, eta aulkien beharrean egurrezko kaxak. Bazter batean lasta-marraga bi. Bertan etzanik daude Tereza eta Hernando. Haien ondoan sehaska bat. Eskumako gela txikiagoa da. Harmario bat eta ohe bat. Ohean Bazkoare Arrona datza.

Hernando eta Tereza dauden gela, ilunik dago. Leihotik ilargiaren argia sartzen da, baina printz oso mehe eta debiletan, etzanik dauden itxurei eta haurraren sehaskari lamien antzeko irudi iheskor eta zalantzarria ematen diena. Hurrutian hots eta zarata bakanak entzuten dira, noizean behin trenbidearen igaratzea, komentu bateko maitinetako kanpaiak, katuen ahakarrak, eta tai gabe, bekatu baten eza-gutzaren antzean, zakur baten zaunka triste eta deitoragarria.

Bat-batean, haurraren negarra entzuten da, behar-bada ardi baten eztenkada sentitu duelako, edo seguruago zikinkeriak ez diolako bakterik ematen. Haurraren negarrak gizon-andreak iratzartzen ditu, baina haurra trankiltzera ez dira jaikitzen.

—Tereza —deitzen du Hernandok.

—Zer? —erantzuten dio andreak.

—Haurrak negar egiten du.

—Utziozu.

—Zikindu da.

—Urik ez dago.

—Pantaloia erantz zaiozu.

—Lo gura dut.

—Nolako ama zera zu?

—Senarrik gabeko ama bat.

—Tereza.

—Zer?

—Haurrak negar egiten du.

—Uztazu lo egiten.

—Nik ere lo egin nahi dut. Haurraren negarrak ez dit uzten. Isil arazi zazu.

—Ez naiz jaikike, Zuk isil arazi zazu.

Hernandok ezin daidike lorik, haurraren oihua hezur-uneetara-gino sartzen zaiolako. Azkenean.

—Zure semea da, ez nirea —esanik, jaiki egiten da.

Hernando, gauza askotan, oso trebea da. Irakurtzen ez daki, eta haren kultura-faltak gizonik gehienak inoiz egin ez duen gauzarik asko egin arazi dio. Sehaskatik ateratzen du haurra habildade haundia-rekin, eta oihalak erazten dizkio. Gero eskaratzaren gainean botako ditu.

Haren mugimentuak, ilunpe haretan, arras seguruak dira. Ez du argirik piztu nahi. Gero Terezari diotsa:

—Zure haurrak jan ez du eginen, baina kaka...

—Etzan zaitez.

—Ez.

—Ez duzu lo egin nahi?

—Haurraren negarrak guztiz iratzarri nau.

—Orduan joan zaitez hortik, paseadan.

Alboko gelan ere haurraren negarra entzun da; Bazkoare Arrona bere lo sakonetik itzartzen da. Hirurogei urteko gizona da, oso argala. Ohetik jaikitzen da, eta eskaratzera doa. Bertan kriselu bat piztuko du.

—Lo egiten duzue? —galdetzen du Hernando zutik ikusirik.

—Zerbait jan nahi dut. Nun utzi ote ditu nire andreak antxoba egosiak?

Terezak erantzuten dio:

—Ez dakit, Hortik, Begira zazu haurraren oihalen azpian dauden. Zapore ona edukiko dute.

Bazkoarek eskaratzean, eta gainera Terezak esan duen lekuan bertan, kaxuela bat aurkitzen du, eta mahira eramaten du. Gero kaxa baten gainean jesartzen da.

Bere lagunak komitatzen ditu:

—Zuek ere zerbait janen duzue.

Tereza bere haurraren negarrarengatik ez da ohetik mugitu, baina afari baten esperantzak astindua izaten da:

—Goseak nago. Eskerrik asko.

Eta haren aldean paratzen da mahaira.

—Eta zuk? —galdetzen dio Bazkoarek Hernandori.

—Ez —erantzuten dio, lasta-marragan etzaten delarik.

Goseturik jaten dute, denpora askotan mokadurik iruntsiko ez bazuten bezala.

—Nun dago Eneko? —galdetzen dio Terezak Bazkoareri.

—Ez da oraindik eskolatik etorri —erantzuten du agureak.

—Bazkoare... —atrebitzen da Hernando bere etzauntzatik.

—Zer?

—Aste honetan ez dizut alokamenturik pagatuko.

—Bost astekoa zor didazu.

—Eta beste bost aste batean ez duzu nire dirurik ikusiko.

—Oraintxe bertan bi astekoa kobratzen ez badizut, ez duzu gau hau nire teilatupean igaranen.

—Eta berrehun pezetok, nundik aterako ditut?

—Ez dit ardura. Banko batean ebats zazu, edo prestuki irabaz zazu. Berdin dit.

—Bihar arte igurikiko duzu.

—Ez inola ere.

—Orduan poliziari deituko diozu, ni ez bainaiz gaur hemendik joanen. Nun igaroko dut gaua? Aita San Josepe naizela uste duzu, portale batean lo egiteko?

—Bihar pagatuko didazu, falta gabe?

—Falta gabe.

Terezaren gosegatik arduratzen da Bazkoare:

—Naikoa antxoba jan duzu. Mutikoari utziozu afaltzen. Hamar urtean jan ez duzula dirudi.

Hernandok lehengo kontuak atera nahi ditu:

—Kario pagatzen duzu orain zure zorakeria, Tereza.

Baina Terezaren sorbaldak zabalak dira:

—Ez kario, ez merke; ez dut pagatzen ezer.

Bazkoare okasioaz baliatzen da:

—Horretzaz ere mintzatu behar dugu. Nire etxean ez zaitut beti karitate hutsean edukiko.

Baina Terezak mila arrapostu trebe daduzka beti mihinaren puntan:

—Ez dadukat dirurik, eta ez dut inoiz ere sosik irabaziko. Eta haurra eta biok mendira jaurtikitzeko ez dadukazu bihotzik. Zure andreak ez dizu permitituko, bestela. Etxea nork gobernatuko du, zure andrea portalean zain dagoen bitartean?

Baina Bazkoarek bere arrazoiak ikusten ditu bakarrik:

—Pagatu behar didazu.

—Ez dakusat nola —erantzuten dio Terezak.

Bazkoareren burubideak ez dirudi gauza alferreko bat:

—Haurraren aitari eska zaiozu. Ez dizu ukatuko.

Baina harro erantzuten dio Terezak:

—Harekin mintzatu baino, nire mihina ebakiko nuke lehenago. Gainera ez dit adituko. Aitak etxetik kanpora bota du, eta andrea ere harengandik separatu da.

—Dei zaiozu, bada.

—Trukean ba dakizu zer didan eskatuko. Harekin bekatu egite-

ko. Eta ez nago prest. Nire arima guztiarekin gorrotatzen dut. Zirau batekin etzanan nintzake lehenago, Hernandorekin berarekin. Edo zurekin.

Bazkoareri andre gazteak gustatzen zaizkio:

—Ez da ideia txarra.

—Zer?

—Hola pagatuko didazu. Kalera botako dugu Hernando. Nire andrea eta mutikoak eskaratzean lo eginen dute, eta gu biok lo-gelan berriz.

—Eta bigarrenez erortzen baldin banaiz ernari?

—Arriskurik eztago. Oso urtetsua naiz, eta nire haziak ez du indarrik. Baina segurantzaz osoa eduki nahi baldin baduzu, Ojinoren metoduari segituko diogu?

—Zure andreak zer esanen du?

—Konformatu eginen da. Ni baino zaharragoa da, eta kontent geratuko da. Azken hogeitaz urte honetan desearen deia zer den ez du jakin. Harekin ezkondu nintzenean kondizio horrekin ezkondu nintzen harekin, inun amoranteren bat kausitzen banuen, ez eragozpenik jartzeko.

Hernandori hutsak eta doilorrak iruditzen zaizkio agurearen arrazoiak:

—Zu haundikiaren moduan mintzatzen zera beti, baina uste dut ni baino miserableagoa zerala.

Terezek irain egiten dio:

—Isil zaitez, astoa.

Eta gero Bazkoareri bihurtzen zaio:

—Esaidazu, Zergatik ezkondu zinen atso baldar horrekin?

—Nire bizitzaren kontatera tristea da, baina laburra.

—Laburzki kontak zaidazu. Bilbaoko etxoletan euskaldun gutxi ikusten da, —eskatzen du Terezak.

—Hiru gaude hemen, —dio Hernandok.

Bazkoare hasten da:

—Ni herrian ederki bizi nintzen. Morroi eta mutil zahar nengoen baserri batean. Egun batean, herriko uztargileak haren alabarekin ezkontzeko esan zidan. Niri oso ongi iruditu zitzaidan. Ezkondu ginen, eta aitagiharrebarekin sartu nintzen sozio. Haur bat izan genduen, gure Eneko.

—Beraz, ez da zure andrearen semea, —dio Terezak.

—Sorgin horrek amatasuna zer den ere ezin igar dezake, —sutzen da Bazkoare.

—Zergatik ezkondu zinen harekin?, —galdetzen du Terezak mazelarik gabe.

—Alargundu egin nintzelako.

—Eta nola alargundu zinen?

—Andrea hil zitzaidan.

Barre egiten du Hernandok:

—Alarguntzeko biderik artezena da hori.

Baina Bazkoarek ez dio jaramonik egiten:

—Goizaldean aitagiharreba hil zitzaidan eta arratsaldean andrea.

Hernandoren barrea hundiagoa egiten da:

—Hola egiten dira gauzak!

Bazkoarek bere esplikaerekin jarraitzen du:

—Aitagiharrebaren zorrak kitatzeko diru naikoa ez zegoen etxean. Beraz, Bilbaora etorri nintzen. Herrian ez nuen enplegorik aurkitu.

—Ederra aurkitu duzu Bilbaon! —sartzen dio ziria Hernandok.

—Bai, portale bat —tristatzen da Bazkoare—. Ez da aunitz irabazten, baina guttiago lan egiten da.

Ba dirudi Hernando ekonomi-gaietan ere entenitua, oso entenitua dela:

—Lan gutti egiten dugu, gutti irabazten dugulako, eta gutti irabazten dugu, lan gutti egiten dugulako. Hau da espainiar langilearen asturua.

—Alboko etxeko atezaia, giltzaria —jarraitzen du Bazkoarek—, nitzaz enamoratu zen. Burura zazue! Nire berrogeta hamagehiago urteekin nitzaz sorgin zahar bat enamoratu! Zimio baten besapea baino itsusiagoa zen, baina etxola bat zedukan Oilarganen. Eta hobe da etxola bat Oilarganen, ezen ez ostatuko gela mehar bat Mirabilan. Ez da, Hernando?

—Bilbaoko etxola guztiak laster botako dituzte.

—Bai, eta bizi-leku on-xamarra emanen digute Otxarkoagan. Hilabete barren, hango etxe guztiak akabatuko dituzte, eta hemendik despatxatuko gaituzte. Geroxeago beste hauzoalde bat hasiko dute Txurdinagan, Bilbaon batere etxolarik gera ez dadin artean. Baina nire andreari, lanera joateko, txarki etorriko zaio. Autobusak jarriko dituzte, baina kario-xamar izanen dira, dudarik gabe.

Tereza kateme amodiotsu baten leguntasun eta suabetasunez mintzatzen da:

—Hara eramanen nauzu?

—Tratua onartzen baduzu, bai.

Bazkoareren belarri batetik tiratzen du Terezak, barre-algaraka:

—Zu Holofernes bazina, bai, tratua onartuko nuke. Orduan ni Judit berri bat sentituko nintzake, eta sorbaldetatik burua ebakiko nitzuke. Tratu ederra proposatzen didazu zuk, agure trakets horrek. Gailai ederra zara, dama batentzat. Lotsa guztia galdurik zaude, eta ni ere lotsarik gabe nagoela uste duzu. Andre galdu bat banintz bezala tratatzen nauzu, eta zuk ez dakizu gauza bat, gizon bati entregatuko

baldin banintzaio, nire bihotzak eraginik baizik ez nintzaiokeela entregatuko, oso nire borondate librean, eta ez premiak edo goseak bulztaturik. Enteratzen zera, urde zikin hori?

Bazkoareren bihotza tristuraz betetzen da. Haren harrotasun guztia lurrera erori da, mila zatitan apurturik:

—Eta zure bihotzean ez luke kabierarik edukiko, bazter aparte batean baldin bada ere, gizon zahar eta triste honenganako estimazio apur eta pizka batek?

Baina Terezak ez du kupidarik:

—Hil zaitetz, eta ahaz zaitetz nitzaz! Putzu batean eror zaitetz, eta bertan ito zaitetz. Ez zaitut berriz ere nire bizian zu ikusi nahi, agure baldar eta baldres eta aldrebes hori.

Hasarrea sutzen zaio Bazkoareri:

—Nire edade zaharraz baliatzen zera, bestela ez zenioke nire buru urdinari holako traturik emanen. Indarrak aldendu zaizkit, bestela musturra hautsiko nizuke!

Baina Tereza andre kementsua da:

—Atrebi zaitetz!

Bazkoare kobardetu egiten da:

—Ez, ez naiz atrebituko. Henbra gaizto bat zera zu, eta nire kontra bihurtuko zinake. Baina esaidazu. Gartzelatik nola atera zinen? Ofizial ustel bat aurkitu zenduen?

—Nire kontra probarik ez zegoen.

—Probarik ez zegoela? Eta Josepe Zufiak zuzi batekin ikusi zinduela deklaratu zuen?

Baina Hernando hauzi haretan lekuko egon zen. Lekuko faltsoa, hategia:

—Ni ere presente nengoen, eta holakorik ez nuen ikusi. Oro izan zen gizon anker horren asmaketa bat.

—Hola izanen da —erantzuten du Bazkoarek—, baina nik ez zaituet sinesten. Otsarrak otsema defendituko du. Kasta berekoak zerate biok.

Hernando gizon indartsua da:

—Zure etxean gaude, baina berriz ere holakorik badiozu, burua hamabi zatitan apurtuko dizut, gero gartzelan sartzen banaute ere, ez dit axolako.

—Hamairu zatitan, hobe —eskatzen du Terezak.

Baina Bazkoare asperturik dago:

—Ni ba noa.

—Tamala da gauean etorriko zerala berriz honera —burlatzen da Hernando.

—Nire etxean egoteko eskubidea dadukat —ihardesten dio Baz-

koarek—. Nire presentzia atsegin ez baduzu, atea hor dago, aldamean dadukazu, zabal-zabalik.

—Tafernan igurikitzen zaituzte zure lagunek, Bazkoare —diotsa Terezak.

Bazkoareren erantzuna borroaren ganibeta baino zorrotzagoa da:

—Bai, lagunekin txikito batzuk edan ditut. Baina hala ere etxe honetatik biak bihar aterako zerate. Ez zaituet hemen ikusi nahi. Kasorik egiten ez baduzue, juezarengana joanen naiz.

Baina Tereza ez da inola ere ezeren aurrean isilik egoteko andrea:

—Infernura joan zaitetz, gizona!

Bazkoarek honela erantzuten dio:

—Guztiok pagatuko ditugu bertan gure kulpak. Baina gradoak egonen dira, eta zu, Tereza, Mesalina berri hori, behearean aurkituko zera. Adio.

Burla egiten dio Hernandok:

—Ez zaitetz hordirik bihur. Bestela zure andrearekin etzanean naiz gauean,

—Nire baimentua dadukazu —dio Bazkoarek, eta etxolatik aterarik mendian, behera itzaltzen da.

Bakarrik geratzen dira Tereza eta Hernando. Haurra, sehaskan ez da mugitzen:

—Barkatuko ez dizut, Tereza.

—Hernando, mesede bat egidazu.

—Bai.

—Haurra alboko gelan sar zaidazu.

—Bai, Tereza —obeditzen du Hernandok. Sehaska hartzen du, eta alboko gelara eramaten du. Handik bihurturik— Tereza —esaten du—. Tereza...

—Zer?

—Eta orain zer egingen duzu?

—Ez dakit.

—Lan egin behar duzu. Bestela nola mantenduko zera? Haurra nola mantenduko duzu?

—Nire herrira bihurtuko naiz.

—Baina han ez duzu ahaidetik.

—Baina bai adiskide haundiak. Lagundu egingen didate. Gainera andre bakar bat ongi, arras ongi defenditzen da bizitzaren kontra.

—Bakarrik ez zaude. Haurra duzu zurekin.

—Bai, orain bai, baina profeta baten begiarekin ikusten dut haren bazia oso laburra izanen dela.

—Nola dakizu?

—Etxola honetan ez dago hijiene haundirik. Beraz, haurraren osagarria arriskuan dagoke.

- Gaisorik ez dago urrikaria.
 Isilik geratzen dira luzaro. Azkenean, irribarre gozo batekin, deitzen dio Terezak Hernandori:
- Hernando... Hernando...
- Zer nahi duzu?
- Oraindik maitatzen nauzu?
- Ez dakit.
- Egia esaidazu, Hernando.
- Zertarako jakin nahi duzu?
- Niretzat oso inportantzia haundikoa da.
- Baina zertarako? Niri franko burla egin didazu, Tereza. Ez naiz pailazo barregarri bat.
- Begira, Hernando, zuk astoaren irudia egin duzu beti. Jesukristoren pasio batean parte hartzen baduzu inoiz, zure papera Salbato-rearen azpian egonen da Erramu-egunean. Baina ba dakit itxura pobre horren azpian beti bihotz zabal eta leial bat eduki duzula. Munduguztiak huts egin didanean, zu eduki zaitut nire eskura eta nire eskuko. Gartzelatik salbatu ninduzun. Eta hori ez dut sekula ahaztuko. Nola ahaztuko dut? Hernando, maitatzen nauzu?
- Bai, Tereza, ongi dakizu hori, beti maitatu zaitudala, orain ere maitatzen zaitudala eta beti maitatuko zaitudala.
- Egun batean zure biziaren historia kontatuko didazu, Hernando, elkarrekin ezkondu eta esposaturik egonen geran egunean.
- Nirekin ezkonduko zera azkenean?
- Bai, bihotza, baina lehenago zure amodioa probatu behar duzu.
- Eta orduan? Josepe Zufiak arreglo eder hura egin zuenean zergatik ez zenduen onartu? Ongi biziko ginake orain, Santutxuko etxe eder batean, gure tafernarekin.
- Baina Hernando, konpreni zaidazu, nun dago zure honra? Nola hartuko zenuen semetzat zure emaztearen amorantearen semea? Zure emaztearen amorantearen dirutik nola zenuen janen eguneroko ogia? Zure emaztearen amoranteari nola emanen zenion zure etxean bertan ongi-etorria? Kapable izanen zinake holako desonra lotsagarri bat sufritzen?
- Bai, zure amoregatik, Tereza.
- Baina ni ez naiz pizka bitan ebakitzen den ogia. Ni ez naiz usu bitarako tresna. Ni edukitzen nauen gizonak, guztiz edukiko nau, eta ez libre nagoen orduetan bakarrik.
- Orduan ongi iruditu zitzaidan konponketa hura. Zuk esan zenuen: Bestela nola zindudan mantenduko?
- Orain zuretzat izanen naiz guztiz. Baina zure amodioa probatu behar duzu.
- Agintzen didazun guztia egingen dut.

—Entzun, Hernando.

—Esan, bai.

—Nire arima guztiarekin gorrotatzen dut Josepe Zufia. Ahal banu, hil eginen nuke.

—Prest nadukazu.

—Ez, niretzat hilik dago.

—Zer nahi duzu, bada?

Momentu honetan mendian gora, etxolara bidean mutil kaxkar bat agertzen da, esku batean kartoizko kaxa bat dakarrelarik. Korrikan igotzen du, etxolara heltzen den arte. Bertan da sartzen, deitu gabe. Eneko da, Bazkoare Arronaren seme gaztea.

Enekok kaxa ematen dio Terezari:

—Hemen dakartsut, Tereza.

—Eskerrik asko, Eneko.

—Zer dakartzu hor, Eneko? —galdetzen dio Hernandok mutilari.

Enekok duda haundiak ditu:

—Bada... oilasko bat. Ni ba noa. Izeba Katalinaren etxera noa, nire lagunekin jokatzera.

Hernando momentu askotan oso atsegina da:

—Gera zaitez, eta anka bat janen duzu.

Baina mutilak uko egiten du:

—Ez, eskerrik asko. Nik oilasko-klase hori ez dut inola ere atsegin. Agur.

—Eneko —diotsa Terezak—. Izeba Katalinari esaiozu berehala noala ni ere hara. Bota-fu egin behar dugula.

—Erdi enekin, bada —erantzuten du mutilak.

Baina Terezak zer-egina daduka etxolan oraindik:

—Ez, oraindik ez. Preparatu behar naiz.

—Adio, bada —dio mutilak, eta etxolatik, mendian gora oldartzen da.

Bakarrik geratzen dira biak orain. Hernandok galdetzen dio Terezari:

—Oilaskoa pagatzeko dirua nundik atera duzu?

—Ez zaitez tontoa izan. Ez da oilasko bat. Goseak nagoela esan diot Enekori, eta ezponda batean harrapatu dit... arratoi hori. Horrekin hilen nuela gosea, ni goseak hil baino lehen.

—Baina arratoia janen duzu?

—Ez.

—Orduan, zertarako nahi duzu pistia hori?

—Josepe Zufia higuintzen dudala esan dizut lehen.

—Eskatzen badidazu, nire eskuekin hilen dut.

—Ez, Hernando. Niretzat hilik dago.

—Nire amodioa nola probatu nahi duzu? Eskatzen didazun edo-
zer gauza eginen dut.

—Josepek erregalo ederra utzi zidan.

—Bai, haurra.

—Niretzat, Hernando, haur hori bere aitaren oroitzapen bizi
bat da. Ezin sufri dezaket. Negar egiten duen bakoitzean, nire eskue-
kin hilen nuke.

—Zure semea hil nahi duzu?

—Bai, Hernando. Bestela, nola hasiko genuke gure bizitza berria?
Haur horrek beti separatuko ginduzke. Hura ikusiko duzun bakoit-
zearn nire bizitza pasatuaren akordua eginen zaitzu gogoan, eta az-
kenean gorroto eginen zenidake. Gure artean ez da hamiltzeirik egon
behar. Gure unioa bortitza izanen da. Eta gaurko gure bidegabe hau
gure arteko lokarri fugar bat izanen da.

—Bai...

—Zure laguntza emanen didazu, Hernando?

—Bai, Tereza, Zuregatik edozer gauza eginen dut.

—Haur ttiki bat hil baino ez dago munduan beste gauza erreza-
gorik. Baina bidegabea ezkutatzea gauza gaitza da. Justiziak ez gaitu
harrapatu behar.

—Eta zer pentsatu duzu?

—Horregatixek ekarri dut... oilasko hori.

—Arratoia?

—Bai.

—Eta zer eginen duzu?

—Pistia hasarratuko dugu. Bere kaxaren barrenean bueltak ema-
nen dizkiogu. Eta arrabiarren itsurik dagoenean, haurraren gelan sol-
tatuko dugu.

—Bai.

—Haurra atakatuko du.

—Eta hil eginen du.

—Eta justiziak ez zaitu harrapatuko.

—Eta ezkonduko gera.

—Eta Josepez mendekatuko gera.

Elkarren aurrean geratzen dira biak. Gizonak gerritik eusten dio
andreari eta ahoan aginka egiten dio.

—Nola maïtatzen zaitudan, Tereza Urresti!

—Nola higuintzen zaitudan, Josepe Zufia!

NEBARREBARTEAN

Bilbaoko eliza aberats bateko sakristian gaude. Elizatik Eztebe Mendia dator, liturji-jantzietan, eskuan eliz-tresna batzuk daramazkiela. Kadira batean jarririk, Joana, haren arrea dago. Hogetagutti urteko andrea, ez da ederra baina itsusia ere ez, ez da lodia, baina mehea ere ez, ez da haltua, baina bajua ere ez. Andretalde batean sarturik, inork ez luke harengan atentziorik jarriko. Baina sakristia hartako tristetasunean, bere begitartearen leguntasunagatik, bere itxuraren trankildade eta bakeagatik, gure begietako atsedena da.

—Egun on, arrea.

—Hala dizula Jainkoak zuri ere, neba.

—Haurrak?

—Txikiak ba dakizu, lo, negar, jan, kaka eta txiz. Jainkoaren banean bizi da txikitxua.

—Eta nagusia?

—Sekulako gerra daduka hortzekin. Ba du bat, atera nahi ez zaiona, eta haurrak ez du esperantzarik ikusten. Kalentura haundia daduka. Medikuarenean egon nintzen harekin bart, eta botika batzuk eman dizkio, Hoiekin sendatuko dela, baina nik ez dut gauza onik ikusten. Ba dakit hortzik gabe ez dela geratuko, eta orain irtenen zaizkion hortzak erori ere egingen zaizkiola, eta berriak ere irtenen zaizkiola, munduko haur guztiei hala gertatzen zaielako, baina nireari inoiz irtenen ez zaizkiola iruditzen zait, urrikariak asko sufritzen duelako, eta haren sufrimentuak nire bihotzean sentitzen ditut.

—Ama baten maitasuna gauza ederra da.

—Hala diozue beti gizonak, baina zuen amez ez zerate inoiz gogoraten. Jaiotzen zeratenean oso txikiak zerate, eta gero haunditzen zeratenean, haurzaro guztiaz ahaztutzen zerate, zuen amaren karinoaz, gure gau-belez, haur-egitean eta diti-ematean gal arazi zintuen gorputz lirainaz, gure bizi-modu nekoso eta amodiosoaz. Eskar txarreko zerate.

—Bai.

—Eta sikan ere parte onean geratuko balirake gure alegin guztiak... Baina ez. Amak eskumatara pentsatzen baldin badu, semeak ezkerretara pentsatuko du. Ama ergela baldin bada, semea ergela. Semeak beti egingen du amaren desgogoa.

—Filosofia sakonetan sartzen zera egun, Joana.

—Bai zera filosofia sakonak, Hauk dira behatz-puntekin uki litezkeen gauzak, munduko andrerik zelaienak ere aurpegian dituen begiekin ikus ditzakeenak. Amak, haurrentzat, hibai baten parekoak gerra, gu gabe eremu eta padu eta lur hondatua izanen litzakeen lur bati

esnea eta ezta eskeintzen diogu, Jordan hibaiairen antzekoak eta parekoak gera, eremu egarritsu bateko hareetan akabatzen den hibaia, eta gure emaitza frutukor guztien azken premio, itsaso hil batean edukitzen dugu bukaera, bakartaderik hamilduenean amaitzen ditugu gure zaharzaroko egun tristeak.

—Ez dakizu gauza bat, Joana?

—Zer?

—Zurekin poeta haundi bat galdu dela?

—Bai?

—Andre guztiak poetak zerate. Baina gero, urteetan zeihar, poesiari uko egiten diozue eta teatroari hartzen diozue zaletasun eta afizioa. Tamala neurriaren zentzurik ez dadukazuela, eta komedia bat egin nahi duzuenean, tragedia bat egiten duzuela, eta aldrebes.

—Zuentzat berriz, gizonontzat, bizitza nobela luze bat da, psikologijonobela luze eta aspergarri bat, Dostoievski tormentatu batek eskribitua.

—Hitzpide ederrean sartu gera, arreba, sakristia batean edukitze-ko oso desegokia.

—Halaxen da mundua.

—Baina bizitzaren gáinean mintzatzera ez zatzaizkit elizara bisitatzera etorri.

—Ez. Paseadan nindoan hurrekin, eta arbolarte batean geundelarik, zure parrokiatik hurbil geundela konturatu naiz. Orduan haurrak neskamearekin utzi ditut, eta nire neba apaiz maiteari bisitaxo bat eginen diot.

—Hala izan zera zu beti, Joana: ordu desaproposetan, destenore desegokietan egin dituzu beti zure gauzak.

—Hea, Eztebe, atsegina izan zaitez, pentsa zazu zure arreba bakarra naizela. Ni beste ezein andre ezin dezakezula jentaurrean besarka, inoren eskandalorik atera gabe. Holako beste gauza itsusi bat esaten badidazu, ez dizut hiru aste luzean hitzegingo.

—Ez zaitez hasarra, baina lan haundia dadukat beti egunaren zati honetan. Oraintxen bataio bat izan dut, gerotxuago, jantzi hauk erantz ditzadanean, konfesatzera joan behar dut. Gero errosarioa errezatu behar dut kulpitotik, eta azkenean, munduko langile guztiek afaltzen duten orduan, kristau bati eman behar izanen dizkiot azken olioak.

—Bai, bada, apaizaren bizitza bizitza arduratua da, beti lanpeturik, baina bazkalondoan loalditxo bat egiteko astirik ez zaitzue sekula ere falta.

—Eskumako gizon triste baten moduan mintzaten zera, Joana. Hea kadira horretatik altza zaitez, jaiki zaitez, eta arropa hau eranzten lagun zaidazu.

—Bai. Gizonak andrerik gabe arlote zabiltzate.

—Apaizok donado bizi behar dugu.

- Jainkoak hala agindu du.
- Trentoko kontzilioak, Joana.
- Ze diferentzia dago?

—Haundia. Hamabost mendean ezkondu egiten ziren lehengo apaiak. Gero Elizamak ezetz agindu zuen, baina Aita Santu batek egin duena beste batek desegin dezake. Jainkoak ordenatua berriz ezin debeka dezake lurrean ezoin gizonek, naiz eta hemeretzi mitra eta zortzi tiara eraman.

- Baina gizonaren ahotik mintzatu da Jainkoa beti.
- Jesukristo gizonei mintzatu zitzaizen, eta Hura Jainkoa izan zen.
- Eta gizona. Jesukristo gizonaren ahoak hitzegin zien gizonei.

—Joana, Elizama Santuak ba ditu bere dotoreak. Ez zaitez teologjietan ser, hain eskolatua ez baitzera.

- Baina hori ba al da demokrazia?
- Elizan ez dago demokraziarik, hierarkia zehatz bat baizik.
- Orduan ez zerate gaurko denboretako martxan ibiltzen.
- Gaurko denborak ez dira munduak ezagutu dituen hobereak.
- Baina gaurko denbora likits honetan bizi behar dugu, neba.

—Elizaren autoritatea eta buruzagitasuna dudan zergatik jarri ez dadukazu. Hau zen Luterok, Calvinok eta Melanchthonek harturikako bidea, hasieran protestetan eta azkenean protestante. Ez zazu zure bururik herejietan sar. Zu beti izan zera kristau ona.

—Baina zergatik izanen da? Zurekin eztabaidan sartu naiz, brometan eta txantzetan. Denbora nolabait hil behar dugu, denborak gu hil gaitzan baino lehen. Oso xerioa zera zu, Eztebe. Burla-burlaka hasi naiz, eta zuk, niri erantzura emateko, kalonjearen aurpegia janzten duzu, anatemaren harma zorrotzak hartzen dituzu esku artean, eta infernuko su-leizako tormentu izugarriekin mehatxatzen nauzu. Hori ez da andre bat tratatzeko bidea, hori ez da arreba batekin portatzeko medioa, Eztebe. Hortzak eta begiak irri tzazu, eta ezpainetara solas atsegina eraman zazu, basoko jaun baten irudia baituzu.

—Barkatuko didazu, Joana bihotzekoa, berriz ere kalonjearen aurpegi xerioa begitaratean janzten baldin badut, baina orain zure aita bat banintz bezala mintzatu nahi natzaitzu. Begira, zurekin ez dut inoiz hitzpide benetako bat ukan, zurekin berrikeretan izatea beti izan da broma, txantza, trufa eta burla. Ez dirudizu ezkondurik zaudenik ere, haur biren ama zeranik ere. Mitxeleta baten parekoa izan zera beti, oro azal, oro kolore, oro hegaldaketa. Arratsaldeko aire epelean hedatzen zenituen hegalak, eta lorerik lore bezala, bromarik broma, txantzarik txantza ibili zera beti. Baina bizitza bestelakoa da, bizitza ez da gauza arin bat, ez da atsegina; egun guztietan ez dario ezitia, batzutan behaztuna dario.

—Bai, Eztebe. Baina bizitzaren mingostasunaz ahaztu nahi nintzake.

—Ez, Joana. Planto egin behar diozu bizitzari. Esan behar diozu: Honeragino heldu zera, baina hemendik ez zera igararanen.

—Horregatik etorri natzaitzu.

—Zergatik?

—Bai. Orain artean nire erabakiak nik hartu ditut beti. Nire borondatea naikoa bortitz izan da orain artean. Baina gaur duda handi batean nago, eta zure kontseiluaren, zure burubidearen eske nator. Ez dakit zer egin. Zuk erakutsiko didazu zuzenbidea, ezta, Eztebe? Zutzaz fido naiz. Arren, sustenga nezazu, ez nadin bestela okerbide markur batean eror eta hamil. Zure behar dut, maitea. Ni ez naiz andre ahul, debil eta flako bat baizik. Lagunduko nauzu, neba?

—Graziarik asko ematen dizut, arreba, nigan jartzen duzun fedeagatik. Ba dakizu ni beti sentitu naizela zure aitaren parekoa. Emazurtz haurtzaroan, ni apaiz-mintegian nengoelarik, kezka haundiak nituen nola ote zenbiltzan munduko arriskuen artean, batez ere zure jenio eta izaera alaia ezaguturik. Ni han barrenean sarturik, zu monjen eskolan zeundelarik, nigan kezka biziak sortzen zitzaizkidan. Gero lehen meza eman nuenean eta hiru igandera, Josepe ditxoso horrekin esposatu zindudan. Egiazko nebarrebak izan ez gerala pentsatzen dut, nire gutizia eta borondate onaren gora-behera, nire benetako adiskidantza eta estimazioa erakusteko parada haundirik izan ez dudalako. Baina orain hainbeste urteren buruan, hainbeste bider guraturikako egokiera hura orain bat-batean presentatzen zait. Esaidazu, Joana, mesedez, zer gertatzen zaitzun.

—Ez zera nirekin hasarratuko?

—Ez.

—Prometi zaidazu.

—Bai.

—Orduan, egia guztia esplikatuko dizut.

—Prest nadukazu.

—Gutun bat bidali dit Josepek.

—Bai?

—Eta ez dut apurtu. Ba dakit gaizki egin dudala, baina jaso nuenean ikusi-nahi bortitz batek kilikatu ninduen, eta zabalduarik, arretaz irakurri nuen. Ez zera sirekin hasarratzen, Eztebe?

—Ez dago zer hasarratzerik. Arras ongi egin duzu.

—Baina bertan esaera izugarriak zeuden. Andre ezkondu batek bere senarrarengandik ezin adi ditzakeenak.

—Zer-egin honetan zu oso juez arteza izan ez zerala uste dut. Nun dago gutun hori? Irakurtzen ematen badidazu, nire iritzi leiala emanen dizut.

- Hemen dakart, Eztebe.
- Atera zazu.
- Hemen dago, baina ez dizut emanen. Irakurri nik eginen dizut.
- Ongi dago. Zure deseo baldin bada, zuk irakur zazu. Baina osorik, ezer maunkartean utzi gabe.
- Entzun.
- Hea.
- Nire Joanà bihotzekoa*. Ba dirudi oraindik maite nauela. Zuk zer deritzazu, Eztebe? Maite ote nau oraindik?
- Hori zuk jakin behar duzu.
- Zergatik ezkondu ote zen nirekin? Nire diruagatik?
- Ez dut uste. Berak ere bazedukan diru-pizka bat. Guk beste edo gehiāgo, ahal bada.
- Diruz asetzen ez diren gizonak ba daude. Jainkoak daki.
- Oro daki Berak. Segi zazu.
- Gaizki egin dut*. Pentsa zazu, Eztebe. Gaizki egin didala aitortzen du!
- Aitortzeko kurajea ba du, behintzat.
- ...*eta orain damu dut*.
- Hasiara ederra. Hea guztion artean zuen ezkontza apurtua konpontzen dugun.
- Eta niri ze ardura dit harek damu izanak? Gaizkia egina dago, eta ezin desegin liteke. Nik, beste andre batekin tratua izan duela barka dezaioket, baina nola emanen diot jarraikiera harekin ezkont-bizitza bati? Haren gorputza adulterioan likitstu dela pentsatuko nuke, eta nirea ere zikinduko luke bide-nabar.
- Bekatua oso gauza itsusia da, baina bekataria damutzen denean, oso gauza ederra da, damuarekin Jainko Jaunaren barkazioa datorrelako batera. Honela berriztatzen da Jaunaren pasioa, Jaunaren odol-isurtzea.
- Barkatuak izateko beharrean aurki ez gaitezin, hobe bekatu ez egin.
- Zuk ez duzu bekatu egin?
- Egunero zazpi bekatu egiten ditut, baina oharkabeen.
- Zu zera orduan mundu honetako gizakumerik artezena.
- Hala izaten alegindu naiz beti. Eta zu berriz, bekatuaren aldekoa zera?
- Ez zuen bada Jesukristok berak esan, artegitik ardi bat galtzen baldin bada, unai ona, abeletxean gainerako ardi guztiak ongi gorde-rik, haren bila doala, eta arrisku guztien artetik atera arte, ardi galdua soinean dakarrelarik artegira bihurtu arte, ez dela gelditzen? Joana, barkatu egin behar duzu Josepe.
- Barkatu egin dut.

—Orduan zure ondoan ameti zazu berriz ere. Seguru nago hura poz-pez bihurtuko litzakeela.

—Berriz ez nau enganatu. Parada berri bat ez dezaioket eman.

—Hori bekatua da.

—Ez, ez da. Gainera oraindik ongi damaturik ez dagoela deritzat. Begira, bestela, bere gutunak nola jarraitzen duen: *Baina zuek ere, Joana, gaizki egin didazu neri. Gainera ez duzu damu*. Esaidazu, Eztebe, zer egin diot nik gaizki?

—Ez dakit, arreba, zuen gainean ez didazue sekula berri zehatzik eman.

—Baina ez zera konturatzen? Hori ez da egia. Josepek gezurra dio. Ni harekin enamoratu nintzen, eta oraindik ere nago bihotz-bihotzez harekin enamoraturik. Hura maitatzen nuelako, harekin esposatu eta ezkondu nintzen. Elizama Santuak agintzen duen bezala, berak eskatu zidan bakoitzean entregatu nintzaion. Ba dakit inoiz ez naizela maitale trebea izan, baina odolak zainetan ez badit irakiten, zer eginen diot? Nun dago nire errua, nire kulpa, nire hogena, nire bekatua?

—Haragiaren har-emanek inportantzia handia dadukate senar-emazte arteko bizitzan.

—Beti esaten zidan nik ez niola bere deseo bizia iraungitzen, amatzen.

—Andre hotza zera orduan, eta emazte hotza dadukan gizonari errazki bilatzen zaio estakurua, desenkusa, aitzakia, beste andre baten amodiora jotzen bada.

—Eta hoek dirade apaiz baten hitzak!

—Ez, arreba, txarki entenitu nauzu. Ez dut bekatua zilegizat, legezkozat ematen. Harek zuri gaizkia egin dizu, bai, agirian dago. Baina zuek, oharkabea, gaizkia egin diozu hari ere. Hau da gizakumerik artezenak egunean egiten dituen bekatuetatik bat.

—Nik ez dut errurik. Kleopatra bat izateko bertutea ez zidan Jainkoak eman.

—Baina jarrai zazu. Zuen arteko problema argi eta garbi ikusten dut.

—*Elkarri barka dezaiogun. Gure artean gertatu denaren gainean estalgarri lodi bat jar dezagun. Gure etorkizuna ez dadukagu zergatik behin gertatu zenaren itzal higuigarriaz alferrikan gal*. Bai... Ederki daki Josepek mintzatzen. Baina hauk hitzak dira, hitz hutsak.

—Baina maitea karitate pizka bat edukazu.

—Baina nola edukiko dut karitaterik, hemen esaten dena inoiz asma litekeen gezurrik haundiena baldin bada? Ez duzu ikusten nola Josepek berriz ere enganatu nahi nauen?

—Ez nago hain seguru.

—Ez? Entzun hau, orain dioena: *Ez pentsa, inola ere, gaurko nire*

egoeragatik arduratzen naizenik. Goseak egoten naiz egunero, jaten naikoa irabazten ez dudalako, egia da. Ez dadukat teilatupe seguru bat, lehen negoen ostatutik despatxatu egin nautelako. Gaurik gehienetan aterperik gabe nago, eta gaur parkeko aulki batean edo Deustuko zubia-aren azpian lo egiten badut, ez litzake hau honela ematen dudan lehendabiziko gaua. Baina guzti honek ez dit inporta. Berdin dit.

—Txarki dabil mutila.

—Eta hau da hamorru gehien ematen didana!

—Zer?

—Faltsokeria hau! Oro da gezurra. Josepe ez da hain torpea, eta batere dirurik ez balu ere, ederki konponduko litzake. Itsu bati bost pezeta ebasteko txit ongi arreglatuko litzake. Munduan ez da inoiz inor jaio bera baino habilagoa tranpak eta enganioak sortzeko.

—Kontuz, Joana, karitate falta horrek galdu egingen zaitu azkenean.

—Eta egia balitz ere, zer? Pentsatzen ote du sentimentukeria horrekin, niri hainbeste miseria kontatzearekin nire bihotzik bigunduko duenik? Baina nor uste du naizela? Arradioko nobelekin negar egiten duen neskatxa erromantiko bat? Naikoa gauza nago mundu honetan ikusia!

—Nora joko duzu Joana? Hamiltegi sakon batean sartzen zera. Ez zaitetz hain behera eror! Zure etorkizuna eta zure haurren etorkizuna jokoan dagoela pentsa zazu. Gainera zure iritzi guzti hoek ez dira hain gauza seguruak.

—Ez direla seguruak? Mundu honetan arbiaren hazirako geratuko ez dela baino seguruagoak! Bestela zertarako ukitu nahi dit bihotza? Zertarako astindu nahi ditu nire sentimentuak?

—Eta hala ezpalitz?

—Nola litzake bestela? Entzun: *Zure asmoak aldarazitzeko, gure haurrak eztitut aipuan jarriko. Eztizut gogarasiko nola nire bigarrena ez tudan oraindik ezagutzen, nola nagusiaren irriak eta alegrantzak ukatzen dizkidazun. Haien gainean eztizut nire eskubiderik baliaraziko. Eta haur hoek emazurtz balira bezala zure bihotz-faltari eskerrak geratuko direla eztizut akorduan jarriko. Ez, Joana. Eztzaitut enbarazo gogor horretan jarriko. Nire arrazoiak bortitzagoak dira.*

—Eta hori sentimentukeria iruditzen zaitzu?

—Gezurretik probetxua ateratzeko arterioan maisu trebea izan da Josepe beti. Ipuiak kontatzen ederki daki. Amets ederretan eta eldarnio itsusietan hasten denean bere habildadeak ez dazagu mugarik. Lehenago akabatuko litzake aingeru goardako baten pazientzia.

—Barka zazu, arreba.

—Zergatik barkatu?

—Gauza bat esan behar dizut, batere atsegin ukanen ez duzuna.

—Hobe isilduko bazina.

—Ez. Argi eta garbi azalduko dizut. Oso kontu zehatzean erori naiz. Ba dakit orain zer gertatzen zaitzun.

—Niri?

—Bai, zuri, Joana.

—Nire ez zait ezer ere gertatzen.

—Bai, eta egia garratz hau zuri esplikatzeko premia atsekabeen aurkitzen naiz. Asturu txarra izan duzue zuen ezkontzan. Zure sexua iratzartzen jakin ez duen gizon batekin ezkondu zera. Hortik dator zuen desgrazia guztia. Ni apaiza ez banintz, burubide gaizto bat emanen nizuke. Hala portatuko nintzake zure aitagiharrebaren moduan gizon mundutar eta ziniko bat banintz: zure senarrarekin konponketa bat bila zazu, munduaren aurrean oso bake ederrean bizi zaitezte, eta hala nola harek lagun bat ukan duen, zuk ere beste bat bila zazu, beste bat kausi zazu, zure sexua iratzartuko duena. Baina nola apaiza naizen, nola zure aitagiharrebaren moduan gizon mundutar eta ziniko bat ez naizen, nire burubidea bestelakoa da. Eta ez bakarrik nire burubidea, hau da nebak arrebari ematen dion agindua, apaizak kristauari ematen dion ordenu eta mandamentua da: Jainkoak penitentzia bat, gurutze astun eta gogor bat jarri dizue sorbaldaren gainean, eta haren borondatea kunplitu nahi baduzue, karga hori, zama hori, onartu behar duzue. Bestela Harek azken fin batean nola juzga jakin du.

—Bai, Eztebe. Barkatu egiten dizut. Gogorregia izan da orain esan didazuna. Ez nuen uste nire neba baten ezpainetatik horrelakorik inoiz entzumen nuenik. Esan didazuna ez da giza legezkoa, gizon prestu bat ezin mintza liteke hala, eta apaiz bat are ezinago. Beraz, ez entzuna eginen dut, nire senarraren gutuna irakurtzen amaituko naiz, eta beste egun baterarte, despedida eginen dizut, nebarrebarterko amodioa hutskeria bategatik apurtzen ez dela proba. Adistazu: *Hau da nire argudioa, Joana nire bihotzekoa. Gogoratzen zera Petri Motzez? Hainbeste denbora igaran da, eta behar-bada zure gogorik joan ote da haren oraitzapena. Baina harek asmatu zuenak profezia baten izuarekin egiten du durundio eta oihartzun nire buruaren barrenean. Gogora zaitez, Joana, gure Petri Motzez, eta hari egin genion bidegabeaz. Haren espiritua guregana dator mendeku bila. Seguru nago. Haren profezia kunplitzen hasi da. Harek iragarri zuen lehendabiziko bidegabea, gutatik batek egin du. Eta bigarrena, zuk eragosten ez badidazu, nik eginen dut. Nire barrenean horrera bultzatzen nauen indar bortitz bat sentitzen dut. Gure asturua da, eta zure eskuan dago, nire emaste preziatua, asturu hori bete ez dadin. Zure ondoan ameti nazazu, zure babespean, zure eskutupean, zure abaropean onar nazazu, Zu-*

*fiatarren eta Mendiatarren familiak ez ditezin giza-eraiaketaren estig-
marekin seinala. Laster arte, maitea.*

—Petri Motz!

—Nor zen Petri Motz, Eztebe?

—Guk hil genduen mutila!

—Ametsetan zaudete biak. Burutik egin zaitzue. Zororik zaudete.

—Zuek, andreok, edozer gauza ahaztutzeko erraztasun haundia dadukazue.

—Hau tranpa bat da, Josepek eta biok nire kontra asmatu duzuen.

—Egia da, Joana, ez da asmaketa bat.

—Baina noiz eta nola hil zenuten zuek Petri Motz zorionekoa?

—Laurok hil genduen, Joana, Josepek, Terezak, zuk eta laurok!

—Baina nola asma dezakezue holako gauza ikaragarri bat, eta gainera ni gizon doilor horren ohera eramateko asmoarekin? Ni holakoez ez naiz gogoratzen, eta seguru nago Tereza ere ez dela gogoratzen. Nire senarraren mañtalearekin mintzatzea zilegi balitzait, hea inoiz horrelakorik gertatu den galdetuko nioke, eta seguru nago ezetz, oro zuen asmaketa eta imintzio bat besterik ez dela erantzunen lida-keela.

—Orain, Joana, ezin uka zaitezke.

—Bai, zera!

—Baina ez zera konturatzen?

—Zertaz?

—Gure familiaren gainean hegaldatzen den trajedia izugarriaz.

—Bai konturatzen naiz bion artean asmatu duzuen gezur haundiaz. Baina nik ez dut amorerik emanen. Haren gutunari arrapostua eman diot. Entzun nahi duzu?

—Ez... Ez dut entzun nahi... Lehen esan dizut...

—Esan duzunak ez dit inporta!

—Lehen esan dizut harengana jo behar duzula berriz ere. Orain, Petri Motzen bidegabeba guregana itzultzen delarik, ez dut nik hitz egokirik bilatzen zure buruan sartzeko...

—Ze Petri Motz eta ze Eztebe Zorrotz!

—...zure buruan sartzeko zure haurrei ezin eman dezaiekezula aita hiltzaile bat.

—Neguan bero eta udan hotz. Barre nahia ematen didazu. Entzun! Entzun! Honela diotsat: *Josepe: Zuk diozuna ez dut sinesten, eta gainera ez dit axola. Zuk erakutsi zenidan joko hau, zuk eman zenituen erregelak. Zuk hautatu zenuen bidea. Orain hor konpon.*

—Ez, Joane! Ez!!

—*Gure haurrekin bidaje luze bat egiteko asmoa dut. Ibizan pasatuko ditugu aste batzuk. Denbora luzean ez gaitzazu Bilbaon bila. Agur,*

bejon deizula, eta nik barkatzen zaitudan bezala, Jainkoak ere barka zaitzala!

—Joana... Joana...

—Ederki, Eztebe, ni ba noa. Gaur hartuko dugu bagoi-ohea Barzelonara. Bejon didala deseaa idazu. Gure artean ez da ezer gertatu, ezta, maitea? Lehengo nebarreba amodiotsuak izanen gera. Ezta, maitea? Joana txikia eta haren neba hain inportantea, apezpiku bat baino xerioagoa, kalonjia bat irabazteko bidean dabilena.

—Ez zera konturatzen...

—Agur, Eztebe, Zortzi eta laurdenetan Abandoko estazioan ego-
nera gera. Ahal ezker, etorri.

Joanak mosu ematen Ezteberi maxelan. Eta honek ezer esan dezakeen baino lehenago, kalera ematen duen atetik joaten da. Eztebe zoraturik bezala geratzen da pizka batean, eta gero bere konortera bihurturik, atera doa garraisia egiten duelarik:

—Joana...! Joana...! Bihur zaitez!!! Petri Motzengandik goarda gaitzazu...!!! Bihur zaitez...!!! Petri Motzen espirituak arriskuan jarri gaitu...!!! Joana...!!! Joana...!!! Bihur zaitez...!!!

Baina Joana ez da bihurtuko. Pitiusetan geratuko da luzaro.

Eztebek ez daki hau, baina ongi-xamar ezagutzen du bere arreba, eta honek ihes egin nahi baldin badu, munduko bazterrik apartatue-
nera joan ditekeela daki.

Ezteberen aurpegiak ez dirudi berea. Begiak salto egiten diote be-
gitartetik, kopeta izerdiz beterikan daduka, biloak desorrazturik, ma-
xelak gorriturik.

Harmario bat zabaltzen du eta handik botila bete huiski Black
and White ateratzen du. Baso bat betetzen du erdiragino, eta trago
batez edaten du. Honekin pizka bat kalmatzen da.

Gero kadira batean jesartzen da. Eskuak juntatzen ditu, eta Itziar-
ko Amari errosarioa erreztatzen dio buruz. Gero liburuxka bat atera-
tzen du faltrikaratik, eta Jondone Mateoren ebanjeliotik zati hautatu
batzuk irakurtzen ditu. Azkenean gurutzearen seinalea eginik, beste
gizon berri bat sentitzen da. Erljioak fededunari ematen dion lagun-
tzari esker, bere arima sunsituko zuen ekaitz tormentatu bat kalmu-
ne baketsu batean naretu eta trankildu da.

Hortzak irritzen ditu, baina haren begiak tristerik daude. Bere ari-
maren gainean lauza astun baten pisua nabaditzen du.

Kaxoi batetik liburu aberats bat ateratzen du. Haren gainean es-
kribu hau irakur liteke:

EZTEBE MENDIA APAIZAREN EGUNKARIA.

Liburuaz zabaltzen du eta hurreneko egunetan idatzia irakurtzen du. "Hutskeriak", pentsatzen du. Hala iruditzen zaizkio orain, bezperan hain inportantzia handia zedukaten gogoeta haek. Aita Santuaren *Pacem in Terris* kartaren gaineko pentsamentuak; Ama Birjina euskaldunek nola adoratu behar duten; Marxen pentsamentuari nola eman leikidiekeen kristau adiera bat; eta abar.

Orain gauza tikiak iruditzen zaizkio. Harentzat denpora-pasa ederak ziren, haren buruarekin zer-ikusi guti zedukatenak. Orain ba darduka zertan pentsa. Orain bere arima jokoan dagoela sentitzen du. Eta faltrikaratik itur-pluma bat aterarik, liburuaren orrialde zurien gainean eskribitzen du:

*Nire gainean trajedia bat erori da. Lehengo problema guztiak apur-
rak iruditzen zaizkit orain. Nire arrebaren drama ere, ez zen ni neraz
ukitzen minduen gauza. Baina oraingoa...*

*Hautzarotik altzatzen da nire aurrean itzal ilun bat. Petri Motz.
Eta haren aldean gizon errera.*

*Oroitzapen hau lokaturik egon da ordutik nire gogoaren leku ez-
kutuko batean. Eta gaur aurrekaldean plantatu da, ba dirudi eskuekin
har dezakedala, hain bizia baita oroitzapen hau...*

*Atzo bertan gertatu balitz bezala, ikus eta entzun dezaket guztia:
Arboladi hurra (pinuak ziren?), hamiltegia, Terezaren egarria, Jose-
peren solasak, harekin izan genituen eztabaidak; Kordobako kalifa eta
Nafarroako erregea. Erregearen epaia eta kalifaren profetia! Haren
oroitzapenak astindu egin nau Joanak Joseperen gutuna irakurri di-
danean. Instant batez, profetia horren egiazko bertutean sinetsi dut.
Baina sinetskeriak dira, kristau erlijioak onartzen ez dituenak. Otoitza-
ri eta Jaunaren hitzari eskerrak, nire barrenetik deserritu ditut. Lau-
datua izan bedi betiko Jaunaren Izen santua!*

*Baina gehien arduratzen nau nire kulpak. Ni izan bainintzen Pe-
tri Motz urrikaria nire besoekin hamiltegirara jaurtiki nuena. Ba dakit
haur batek ezin dukeela horretan kulparik, zer egiten nuen ez nenkie-
lako. Moralista batek laster aurkituko luke behin eta betiko desenkusa.
Baina kontuan eduki behar dut ni izan nintzela. Ni! Ni!*

*Eta nolabait pagatu behar dut hau mundu honetan. Lapur baten
antzean sentitzen naiz, haur bati bizitza ohostu diona. Eta nolabait or-
daindu behar dut zor hori. Baina, nola? Nola?*

*Bide bat ikusten dut bakarrik, Paulo Amantegi. Ez dakit nola da-
kidan haren izena. Orain etorri zait burura. Nire fedea hain sakona ez
balitz, sorgin baten eskua ikusiko nuke, baina dudarik egin gabe, noiz-
pait entzunen nuen, eta orain etorri zait gogora. Paulo Amantegi zen*

gurekin egun haretan topo egin zuen pederastaren izena. Seguru asko bidegabe askoren kulpantea izanen zen, baina kondenatua izan zen bidegabearen kulpaduna ez zen. Haren berriak lortu behar ditut, eta ahal den neurrian, ohorea eta honra bihurtu behar diot.

Beste biderik ez dakust. Birjinak anpara nazala!

Liburua bere kaxoian sartzen du. Gero telefonora doa:

—Intxaurbe abogaduaren bulegoa? Bai... Barka zazu, baina Intxaurbe jaunarekin berarekin hitzegin nahi dut. Eztebe Mendia apai-za naiz... Bai. Igurikiko dut.

Herlojuari begiratzen dio artega.

—Henriko? Eztebe naiz. Eztebe Mendia. Nola zaude? Arras ongi ni ere. Entzun Henriko, Asunto batez enkargatu nahi zaitut. Zuk eskatzen didazun alogera pagatuko dizut, bai. Baina nire gauza berezi bat da, eta alegin guztiak egin behar dituzu. Entzun. Orain hogei bat edo gehiago urte Basaibartik gizon bat kondenatu zuten...

VI. BIURRERARIK EZ DUEN ORDUA

Bilbaoko Aste Nagusia iragan da. Zezen-korrida ederrak egon dira eta jentea pozik dago. Gainera Bilbaoko egunkari guztietan notizia eman da, inguruetako etxola guztiak lurrarekin berdintzen dituztela. Batez ere Artxanda eta Banderas mendixketako hegiak zikintzen dituztenak. Eta Jose Antonio kale nagusiko zubiaren azpian daudenak, eta Franco Guztiz Jeneralaren zubitik ikusten diren eta Ingelesen Zelaian daudenak ere. Honela pizka bat garbituko da hiri itsusi hau, lehengo zilarrezko tazatzua. Errekaldeberriren eta Basurturen gainean daudenek oraindik itxadon beharko dute, hoek ez baitira ikusten, eta gainera poligono berriak egin behar direlako. Norteko trenbidetik ikusten direnak ere bai, baina bakarrik Bilbaoko lurtean daudenak, Arrigorriagak ezin sufri baitezake hain gastu handia.

Sar gaitezin Oilarganetik. Bertan jente asko ikusiko dugu, lan handietan sarturik dagoena.

Eta bat-batean Bazkoare Arronaren etxolaren aurrean aurkitzen gera. Baina gera gaitezin hemen, hauk gure ezagun zaharrak baitira.

Etzolatik tresna guztiak ateratzen dituzte. Barrenean Tereza eta Eneko daude. Hernandok kanpora ateratzen ditu gauzak. Ezkerreko eskuan benda bat darama, bertan zauriturik balego bezala. Tereza eta Eneko elkar-hizketa mugituan daude. Noizean behin Hernandok ere hartuko du parte.

—Fortuna txarra izan zenduen, Tereza —dio Enekotxok—. Holakorik... Esan zigun gure maisu jaunak, holako gauzaren bat noiz-pait gertatuko zela, gure moduan ezin bizi litekeela.

—Eta zuen maisua, nungoa da?

—Gaztelako parte batekoa. Gaztela Berrikoa. Ez dakit, Horkoa. Arratoiak zer egin zuen jakin zuenean, alegatzen zela irudi zuen. *Beti esan nuen: Zorriek eta arratoiak janen zaituzte! Eta askenean gertatu da! Arratoi batek zueetatik bati jan dizkio sesuak! Alegatzen zela zirudien. Pistiak haurraren fontanelatik sartu zuen musturra, eta haurrari jan zizkion sesuak! Gobernuak nola utzi zuen etxola zikin hoek egin zenizatela ez dakit! Esku merkeak behar zirela industriarako! Zuen zelaiak, zuen soloak, zuen herriak, abandonatu zenituzten, Gaztelako lur noble eta benedikatua bakartadean utzi zenduten, eta hona hemen galerazko lur maradikatu honek trukean zer eskeintzen dizuen: miseria eta premia!*

—Zuen maisuak ez gaitu maite euskaldunok.

—Atzo gainera, esan zigun: *Askenean, asken fin batean, Francok irabazirikako bakeari eskerrak, libratu eginen zerate pobreziatik eta miseriaren gatibutasunetik! Bihar, askenean, gizonaren moduko etxeak*

edukiko dituzue! Enekoren etxolan gertaturikakoa ez da berriz gertatuko! Gobernuak emanikako etxeetan bizitza noblea eramanen duzue!

—Eta errentak zuen maisuak pagatuko ditu?

—Guztia akabatu da —dio Hernandok, izerdi-patsetan agertzen delarik.

—Eta kaxa zahar hoek? —galdetzen du Terezak.

—Bazkoarek ez ditu nahi. Bere etxe berrian egiazko aulkiak nahi ditu izan. Kamioian kargatu dira haren kaxa eta gauza guztiak. Ordu laurden barren, etxola guztiak lehertuko dituzte dinamitaz. Injirero-konpainia bat etorri da Donostiatik.

—Ni ba noa. Agur —despeditzen da Eneko.

—Aitak kamioiaren aldean itxadoten dizu —diotsa Hernandok.

—Agur, Eneko —eta musu bat ematen dio Terezak—. Gurekin oso ona izan zera. Agur!

Mutilak musua bihurtzen dio erdi-negarrean.

—Agur, Tereza urrikaria. Asko maite zaitut —eta negarra begietatik atera dakion baino lehen, ba doa.

—Bazkoarek ez zaitu bere etxe berrian onartu nahi —diotsa Hernandok Terezari, bakarrik geratzen direnean.

—Ez da harritzekoa. Bi hilabeteren alokamentua zor diogu.

—Zer eginen dugu orain?

—Zuk zer eginen duzun ez dakit nik. Ni nire herrira noa. —Bere maleta hartzen du Terezak—. Bejon deizula, Hernando.

Eskutik goratzen dio Hernandok:

—Zer diozu?

—Zu ezagutzeaz poztu naizela. Gure despedida da hau.

—Nola gure despedida? Burutik egin zaitzu?

—Ez. Herrira noa. Treneko txartelak harturik nago.

—Baina gure ezkontza?

—Gure artean ez dago ezkontzerik.

—Prometitu zenidan, Tereza. Gauza izugarri hura egin arazi zenidan. Orain paguan abandonatzen nauzu?

—Solta nazazu. Eta ez zazu hori ahatz. Haurra zuk hil zenuen. Inor enteratzen baldin bada, ni gartzelan sartuko naute, baina zu, nire asto belarri haundi hori, soka batetik urkatuko zaituzte.

Momentu honetan soldado bat agertzen da atean.

—Hemendik joan behar duzue —dio soldadoak—. Kamioia nun dagoen ba dakizue? Guzti hau dinamitatu behar dut. —Kanpora ateratzen dira biak. Menditik gora, Bazkoare eta Eneko Arrona agertzen dira. Haiekin Ruiztegi polizia eta Josepe Zufia etorriko dira. Hemen ezin gera zaitezte —diotse soldadoak— Hamar minutuko plazoan aireetatik errementatuko da guztia.

—Bai —erantzuten du Terezak, eta azkar ateratzen da, baina etxolako atean poliziarekin egiten du topo.

—Tereza Urresti zera zu? —galdetzen dio.

—Bai...

—Jaun-andreak —sartzen da soldadoa—, hemen ez duzue ezer egiten, zuen buruak arriskuan jarri baizik.

—Soldadoa —deitzen dio Ruiztegik.

—Bai? —erantzuten du honek.

—Honera hilketa bat ikertzero etorri naiz. Orain hilabete pare bat haur bat hil zen hemen, teilatupe honetan bertan, eta susmoa etorri zaigu, gizon edo andre baten eskuak eman ziola heriotzea. Zure nagusiarengana joanen zera berehala, eta esanen diozu, nik agindua eman arte, ez duzuela dinamitaz leher araziko. Arin ibiliko naiz, baina ez hemengo aproba guztiak bilatu arte. Zoaz arinki.

—Bai, jauna —eta militarki koadratu ondoren ba doa.

—Ederki —dio poliziak, guztiei luzaro begiratzen diela—. Orain luzaro mintzatuko gera elkarrekin. —Faltrikaratik paper batzuk ateratzen ditu, eta itur-pluma bat—. Honera etortzeko jaun honek gazteatu nau —eta Josepe sinalatzen du—. Hari hartuko diot deklarazioa. Zure izena, kondizioa, adreza?

—Josepe Zufia eta Albiztur, 34 urte, ezkondua, basaibartarra, orain artean nire gurasoen tafernaren gobernua eraman dut.

—Haurra hil zenean, nun aurkitzen zinen?

—Ongi gogoratzen naiz, bai.

—Nun?

—Egun haretan lan bila ibili nintzen, eta ez nuen ezer aurkitu.

—Zergatik? Gizon diruduna zerala entzun dut.

—Nik ez dut egundo nire xentimorik eduki. Lasai bizi nintzen aitaren ondasunen kontuarekin. Ezkondurik nengoen, eta haur baten aita naiz orain. Baina sorgin horrek, modu gaitzean liluratu eta enganatu ninduen. Haur-denboratik ginen ezagunak, eta nire atzean ibili da beti. Bilbaon taferna bat muntatu genuenean, neskame sartu zen gure etxean. Dezentziaren eta prestutasunaren ezaguerarik ez du sekula ere eduki. Bere gorputza eta larrua edonori ematen zion, batzutan debalde eta gehienetan diru truke. Ni ere tentatu ninduen, eta ni flakoa naiz, andreak haragiaren aurrean oso ahula, eta laster konprenitzen da, eta erraxki, erori egin nintzen, bekatu egin nuen. Erregalo ederrak egin nizkion, nik andrerik ez baitut inoiz dirutan pagatu. Eta azkenean, emagaldu guztiei gertatzen zaien bezala, ernari geratu zen hau ere. Bere alegin eta argudio guztiak enpeinatu zituen, haurra nire zela. Baina hori probatu egin behar da, ez bakarrik esan. Eta gure etxea erre zuen, mendekantzan.

—Eta zer? Nun egon zinen jakin nahi dut.

—Horretara noa, bada. Begira, poliziak ba daduka Tereza mara-dikatu honen berri zehatza. Nire aitak haren kontrako denuntzia erre-tiratu zuen, bestela gartzelan kunplituko luke orain kondena luzea.

—Baina zu nun zeunden egun haretan, haurra hil zen egun hare-tan?

—Mintzatzen utzidazu, bada, bestela ez dugu elkar konprenituko. Andrea nigandik separatu zen, andraxka galdu horri fedea eta sines-tea emanik. Aitak teilatua eta heredantzia ukatu zidan. Lege zaharre-koak dira biak, apaizen esanetara lotuak, eta bekatuari ez diote amo-errik ematen. Bai. Bekatu egin nuen, baina jarri didaten penitentzia hori haundiegia eta gogorregia iruditzen zait.

—Bai? Eta zer?

—Zuk diozun gau haretan, nire aitaren etxean nengoen. Famili-biltzarra gendukan; nire haurren aiton-amonek eta osabak kontseilua hartu nahi zuten gure etorkizunaren gainean.

—Lekukoak izanen dira?

—Bai.

—Orduan zuk ez zenduen hemen haur hura hil?

—Ez hemen, ez beste inun.

—Eta hilikako haurraren aita zera?

—Ez dakit. Kaleko orkume baten aita zein den, nork daki?

—Eta nork hil zuen, beraz, aitarik gabeko haur hori?

—Ez naiz ni lekuko, baina agirian dago: Tereza Urrestik.

—Baina zinaren azpian ezin deklaratu dezakezu...

—Ez.

—Orduan beste bati galdetuko diogu. —Eta Ruiztegiren begiak Bazkoareren gainean eroritzen dira—. Mesedez zu, zure izena, kon-dizioa eta gainerakoa esaidazu.

—Bazkoare Arrona eta Berasaluze, lekeitiarra, urte askotan Men-datan bizi izana, 60 urtekoa, ezkondua, mutil baten aita eta ofizioz atezaia.

—Gau haretan nun zeunden?

—Hilketa horren gainean ez dakit nik ezer. Ez nengoen hemen. Ezer gertatu baino lehen joan nintzen. Milaka daude lekukoak. Ta-fernara joan nintzen, eta bertan gizon askorekin topatu nintzen. Ta-fernaria ederki gogoratuko da.

—Eta joan baino lehen, ez zenuen ezer ikusi?

—Ezer ere ez. Hernando eta Tereza utzi nituen hemen. Haiekin hasarraturik joan nintzen, beste motibo bategatik, gaurko honekin zer ikusirik ez dadukan bategatik.

—Eta zure semea, nun zegoen?

—Berari galde zaiozu.

—Nun zeunden zu, mutikoa?, galdetzen dio Enekori.

—Hemen.

—Hemen?

—Pizkatean bakarrik. Nire izeba batengana joan nintzen gero. Istant batean bakarrik etorri nintzen, Terezari oilasko bat ekartzera.

—Barka zazu, jauna, baina mutilak gezurra dio —sartzen da Bazkoare.

—Nola?

—Nere semeak gezurra dioela. Oilaskorik ez zuen ekarri. Arratoi bat ekarri zuen.

—Zuk zer diozu, mutila? —galdetzen dio Ruiztegi Enekorri.

—Egia esateagatik, bai —ihardesten du mutilak—, arratoi bat ekarri nion Terezari. Baina hemen, Oilarganen, diferente mintzatzen gera. Arratoiari oilaskoa deitzen diogu, katuari axuria eta zakurri behia. Jenteak zer bait jan behar du.

Josepe poliziari zuzentzen zaio:

—Argiro ikusten dut orain guztia, jauna.

—Bai? Zer ikusten duzu?

—Terezak ez zuen inola ere arratoikirik janen; goseak hilen zuen lehenago.

—Haren gustuak ongi ezagutzen dituzu.

—Bai; entzun zazu. Terezak mutila enganatu zuen. Arratoi bat eskatu zion Enekorri, baina ez harekin afari bat prestatzeko, ez, haurra hiltzeko baizik. Argiro dago, jauna.

—Hola izan liteke, baina lekukorik ez dago.

Baina bat dagoela dirudi:

—Bat dago, jauna —dio Hernandok guztien harrizapenaren aurrean.

—Bai? Eta nun dago orain? Zein da? —egiten du irribarre poli-ziakoak.

—Ni naiz, jauna.

—Mintza zaituz

—Hemen gure lagunak dioen bezalaxen gertatu zen. Hau baino ama zantarragorik munduan ez duzu kausituko. Ez zuen bere haurra maitatzen. Gorroto zuen. Ditirik ez zion ematen. Ez zuen garbitzen. Holakorik ez du kristauaren begiak lurraren gainean inoiz ikusi.

—Ez? Eta gau haretan?

—Gau haretan, Bazkoare, Tereza eta hirurok geunden etxean. Gu eskaratzean geunden lotan, eta Bazkoare bere gelan. Haurra gurekin zegoen, baina ez zuen lorik egiten. Negar egiten zuen. Haren negar luzearekin iratzartu egin ginduen, azkenean. Pantaloiz aldatzeko esan nion Terezari, baina harek ez zidan jaramonik egin. Orduan nik al-

datu nion, eta haurra loak hartu zuen. Gero Bazkoare etorri zen eskaratzera, eta gurekin hasarratu zen. Azkenean tafernara joan zen. Nik haren gelan sartu nuen sehaska. Atea hertsu nuen. Enekok arratoia ekarri zuen, kaxa batean sarturik. Ni gero ohe batean sartu nintzen, eta loak hartu ninduen. Itzartu nintzenean, atea hertsirik zegoen, baina ez nuen inundik ere kaxarik ikusi. Terezak Enekori ahai-de batengana joanen zela esan zion, eta bertara eraman zuela pentsatu nuen. Orduan kanpora joan nintzen, Bilbaora. Baina etxearen aurrean kaxa hutsa aurkitu nuen.

Terezak deiadar egiten du:

—Hori gezurra da!

Oso xerio begiratzen dio Ruiztegik:

—Zaude orain isilik!

Baina Tereza ez da isiltzen:

—Ez naiz isilduko! Hori gezurra da, jauna. Gezurra dela ez dutu konprenitzen? Nik nire semea nola hilen nuen? Nire erraietan berderatzi hilabetean eraman nuen. Nire haurra hil nahi banuen, askozaz errezago izanen zen orduan, nire sabelaren barrenean nendukan artean. Baina ez. Ez nuen jaio baino lehen hil nahi ukan, eta gero ere ez. Aitarik gabeko haurra zen urrikaria. Nirea baizik beste anparorik ez zedukan, gaisoak. Eta nire anparoa eskeini nion. Niretzat gauza erreza izan zela ez zazu pentsa. Zergatik... zer eskeinduko nioke nik urrikariari? Oso pobrea naiz, jauna, eta bizi-modurik ez dadukat. Garbitzen eta zerbitzen besterik ez dakit ezer egiten. Eta orduan, ernari nengoen orduan, jauna, pentsamentu izugarri hori bururatu zitzaidan, nire haurra hiltzeko pentsamentu ikaragarria. Burrukaldi haundia eduki nuen nire buruarekin. Nik, jauna, bekatu bakar bat egin dut nire bizian, maite nuen gizonari nire burua entregatzekoa. Gizon gaizto horrek, gero haurdun utzi eta ez ninduen ezagutu nahi ukan. Baina hori beste bekaturik ez dut egin. Ni kristau ona izan naiz beti. Eta azkenean haur bort eta bastart hura onartu nuen.

Bazkoareren bihotza urtu egiten da:

—Tereza urrikaria... Guztiek enganatu zaituzte.

—Bai. Hala da —negar egiten du Terezak.

—Bai, askotan gertatu da hala —urrikaltzen da polizia.

Aurrera darraika Terezak:

—Eta berriz ere ez nuen bekaturik egin nahi ukan. Nire semea onartu nuen. Negarrezko haran triste honetan bizi zedila erabaki nuen.

—Baina Josepe Zufiari etxea erre zenion.

—Bai, zoratu egin nintzen. Maite ukan nuen gizonak gauza desohoragarri eta desonest bat proposatu zidan eta zoratu egin nintzen.

—Zer proposatu zizun, bada?

—Gizon hori maitatu nuen beti, zure ondoan dagoen gizon bilau hori. Aberatsa da, eta bere nahiara manaiatu ditu bere ingurukoak beti. Orain behi argalen denbora etorri zaio, eta poztu egiten naiz. Baina orduan gizon trakets horrek bere menpean edukitzen ginduen. Hernando eta biok haren zerbitzari geunden. Esklaboak bagina bezala tratatzen ginduen.

Josepek ezin entzun dezake horrelakorik :

—Jauna, andre horri isil arazi zaiozu!

—Zergatik?

—Gezurra besterik ez baitio. Haren ahotik muskerrak eta sugeak ateratzen dira, naiz eta usoak eta egia bigunak iduri badute ere.

—Hemen bat isilduko da.

—Zein?

—Zu isilduko zera!

—Ni isilduko? Eta zergatik? Baina gizona, esaidazu. Nork jarri du denuntzia? Nik! Nork ekarri zaitu honera? Nik! Nork...?

—Isil zaitetz!

Hernandok arriskuan ikusten du bere burua :

—Jauna, neure lepotik jarri nahi du zintzilika berak eginikako bigegabea. Ez duzu ikusten zu ere enganatu nahi zaituela? Mihin trebea daduka...

—Isil zaitetz!

—...eta gezurrik ederrenak modurik egokienean eta aproposenean esaten daki horrek. Gainera...

—Isilik!

—...gainera...

—Isilik! —Isildu egiten dira guztiak. Poliziak ardien arteko otso bat dirudi—. Orain, Tereza, gehiegi luzatu gabe, zure deklarazioa buka zazu.

—Etxe bat eta senar bat bilatu nahi zidan.

—Ez zen hain txarki portatu.

—Baina nik ez nuen senarrik gura.

—Zer gura zenduen, bada?

—Bizitza prestu bat.

—Eta legezko senar bat baino prestuagorik zer da?

—Adizu, ez baituzu ongi konprenitu. Taferna berri bat jarri nahi zuen Josepek. Santutxun, han edale franko baitago.

—Bilbao guztian daude edaleak ugari. Euskalduna baino herri edatunagorik ez dago munduan.

—Bai, Bilbaon tafernak ehun bider gehiago daude, liburutegiak baino. Hola ezagutzen da gure kultura. Eta inork esanen balit liburuak erderaz eskribiturik daudela, nik esanen nioke inork eztuela Bilboko hirian eta haren elizaldeetan txakolinik edaten.

—Eta Santutxuko tafernarekin, zer?

—Hernandori eman zion alokantzan, baina nirekin ezkontzeko kondizioarekin. Gainera bizi-lekua emanen zigun.

—Ederki pagatzen zuen zorra.

—Ez hain ederki, Hernando nire legezko senarra besterik ez baitzen izanen. Harentzat gurean gela bat egonen zen, bion arteko amodioaren kafia. Txori-kafia edo suge-kafia, ez dakit.

—Eta Hernando, prest zegoen?

—Bai.

—Oro zekien?

—Bai, Berak proposatu zion Joseperi.

—Eta haren etxea zergatik erre zenuen?

—Ez dut oraindik jakin, Zoratu egin nintzen, edo. Ni ez naiz gogoratzen.

—Eta nola atera zinen libre?

—Hernandok nire alde deklaratu zuen. Gero esan zidan harekin ezkondu behar nuela, horregatik eta horretarako egin baitzuen nire aldeko gezurrezko lekukotasun hura. Gainera deklarazioak honela ikusirik, Joseperen aitak nire kontrako denuntzia erretiratu zuen. Nire erraietan bere iloba bat zegoela jakin zuen, eta gartzelan jaio zedin ez zuen nahi ukan.

—Zure haurra hil zen egunean, gau triste haretan, zer gertatu zen, mutilak arratoia ekarri zuen ondoan?

—Nik ez nuen hemen Hernandorekin geratu nahi ukan. Bazkoareren andrea laster etorriko zen, eta ezagun baten etxera abiatu nintzen. Hernando hemen geratu zen bakarrik.

—Orduan Hernandok bota zion arratoia haurrari?

—Ez. Inola ere ez. Inolaz ere ez. Inolatan ere ez. Hernando ez da hain gaiztoa. Gainera franko maitatzen zuen nire semea.

—Eta kaxa zergatik agertu zen etxolaren kanpoan?

—Ez dakit, jauna.

Lehengo soldadoa agertzen da.

—Nik bai, badakit zergatik —dio Ruiztegi.

Soldadoak errespeto guztiakin.

—Jauna, barka zazu —dio—, asko tardatuko duzue? Gure tenientea oso urduri dago.

—Bai, oraintxe bertan bukatuko dugu —diotsa poliziak soldadoari, eta gero gainerakoeri—. Niretzat, jaun-andreak, oso argiro dago.

—Hernandori zuzentzen zaio—: Zure izena Hernando Zenarro eta Etxanagusia da?

—Bai.

—Tereza etxolatik atera zenean, zer egin zenuen?

—Lehen esan dizut, jauna, ohean sarturik lokartu nintzela. Gero itzarturik, Bilbora joan nintzen. Bertan egon nintzen gau gehienez.

—Norekin egon zinen Bilbon?

—Bakarrik.

—Orduan zuk egia diozula lekukorik ez dago. Hurbil zakizkida, gizona. Galdera bat egin nahi dizut. Eskuan zauri bat dadukazu. Nola egin zen zauri hori?

Besotik eusten dio. Hernandok duda egiten du:

—Bada...

—Erantzun!

—Bada... Ganibet batez ebaki nintzen!

—Ebatura hori ikus dezagun. —Eta benda kentzen dio—. Oso txarki dadukazu zauri hori. Mediku batengana berehala ez bazoazi, eskua galduko duzu, Baina nolako ganibetarekin ebaki zinen? Holarako zauririk egin dezan ganibetik ez du oraindik inork asmatu!

—Bada...

—Zer iruditzen zaidan badakizu? Zauri hori arratoi baten aginkada dela. Hernando Zenarro: detenitu egin behar zaitut, Tereza Urrestiren haurraren hilketaz akusaturik.

—Ez!

—Bai. —Galtzaiduzko lokarriez lotzen dizkio esku-muturrak—. Eta orain kalabozora eramanez zaitut. Bertan pentsa dezakezu, mundu honetan haurrik ezin hil dezakeela inork.

—Ez. Libre utz nazazu. Andre hori preso eraman zazu. Berak hil baitzuen haurra!

—Zaude isilik! —Zaflada bat jotzen dio maxelan—. Soldadoa, zure tenienteari hemendik ba goazila esaiozu. —Ba doa soldadoa—. Zuek guztiak, bihar goizean, bederatzietan, polizi-etxera azalduko zerate, bertan deklarazioa ematera. Agur. Bihar arte. —Hernando preso daramalarik, ba doa. Haren atzean Bazkoare eta Eneko doazi. Josepe eta Tereza geratzen dira bakarrik.

—Egia da hori, Tereza?

—Higuintzen zaitut, Josepe.

—Orduan bidegabe itsusi horren ez zera kulpante?

—Zer deritzazu, Josepe?

—Gaizki haundia egin dizut, Tereza. Orain damu dut. Barkatuko nauzu? Orain, Tereza, ez naiz lehengoa. Anitz penatu dut. Erruduna uste zindudan. Baina orain, ordu ikaragarri honetan, bihurrerarik ez duen ordu honetan, zure inuzentzia hain dizdira hozenarekin argitzen deneon, nire penak eta tristurak zuri eramaten nerautzute. Zure aldean onartuko nauzu, Tereza? Orain ez dadukat dirurik, baina zuri entregatuko natzaitzu, gorputz-arima. Estranjeriara

joanen gera, deserri garbiketazaile batera, eta bertan bizitza berri bat hasiko dugu. Galdurikako semea berriz irabaziko dugu. Orain gure artean ez dago behaztoporik.

—Bat dago.

—Zein?

—Nire zureganako gorrotoa.

—Ez nauzu barkatuko?

—Inoiz ere ez. Nire bizitzeko egunik zoriontsuena da hau. Merezki duzun lekuan ikusten zaitut. Gaizki egina pagatzen duzu. Baina ze moduz eta noragino pagatzen duzun ere jakinen duzu.

—Zer diozu?

—Haurra Hernandok hil zuen, baina nik eragin nion. Harekin ezkonduko nintzela prometitu nion.

—Eta orain hala abandonatu duzu?

—Zutzaz mendekatzeko. Zure semea zen. Gainera beste gauza bat esan behar dizut.

Sakelatik paper bat ateratzen du:

—Hau zer den ba dakizu, Josepe? Zure aitaren gutun bat. Barkazioa eskatzen dit, eta nire haurraren heriotzagatik doluminak presentatzen dizkit. Gainera dirua eskeintzen dit. Zuri tokatzen zitzaitzun parte niretzat izanen da. Zer deritzazu, Josepe? Ez naiz ongi mendekatu?

—Munduko emakumerik gaiztoena eta eroriena zera.

—Ja-jai!

—Ja-jai?

Kolpe bat jotzen dio kokotean. Tereza zentzurik gabe erortzen da lurrera.

—Ez duzu inoiz jakinen, baina heriotza nire eskutik datorkitzu. Zure kulpak haundiak dira, andre galdua.

Ingurura begiratzen du.

—Zure bukaera etxola hauenarekin batera izanen da.

Besartean hartzen du gorputz konorte gabea, eta etxolaren barrerana sartzen du.

—Heriotz apropos bat izanen duzu, Tereza. Zure bidegabea ikusi zuen Oilarganeko etxola honekin batera akabatuko zera.

Etxolatik aterarik, mendia behera abiatzen da. Handik hurrutixamar dagoanean, burua bihurtzen du:

—Jainkoak onar zaitzala bere altzo eta besartean, eta onar gaitzala guztiak ere!

Eztanda izugarri bat entzuten da, etxolak mila zatitan apurturik hegaz egiten du. Bertan bukatzen da Tereza Urresti eta Anakabe ama haur-hiltzailearen mendea, eta bide-nabar hasten Josepe Zufia eta Albizturrentzat bihurrerarik ez duen ordua.

7. KONTUAK GUZTIOK PAGATU BEHAR DITUGU

Eztebek alde batera utzi zituen ur benedikatua eta olio santua zeduzkaten ontziak. Bere ingurura begiratu zuen eta alargun-hurren haren aurpegi tristatua ikusirik, bihotza estutu zitzaion. Hiltzera zoan gizonaren begiak zabalik zeuden, baina bertan ez zen sobera bizitzarik argitzen. Triste zen ikuspegi hura Ezteberentzat, baina gizonak, pentsatu zuen, jaio egiten dira mundu honetara eta hil egiten dira mundu honetatik, eta mundu honetan dauden bitartean, jan eta edan egiten dute, pareetan juntatzen dira, poztu eta mindu egiten dira, hau da Jainkoaren legea, eta lege horretan sarturik dauden bitartean ez dago gaizkirik, eztago zer tristatzerik. Gizon hau, ordu-laurden barrenean, Jaunaren presentziaren aurrean egonen da, eta bertan bere kontuak pagatuko ditu. Bai, kontuak guztiok pagatu behar ditugu, mundu honetan ez bada, bestean. Josepek ere bere kontuak pagatuko ditu gaur, bereak eta bestenak. Karrote iraingarria emanen diote. Urrikaria!

Gizon hau, bizitzaren eta heriotzaren artean burukatzen duen gizon hau, akabaera noble eta ohoragarriaren jabe geratuko da. Haren atzean uzten dituen alargun-emazurtzak, txarki biziko dira, baina ez dadukate zergatik lotsa, zergatik ahalka. Baina...

Josepe urrikariak amore eman zion Petri Motzen oroitzapenak berekin zekarren sinetskeriari. Eta azkenean Miramolinaren profesia kunplitu da, esaten zuen, zoraturik bezela, jente askoren aurrean Tereza dohakabearen gorputz zentzu galdua etxola haren barrenean sartu zunean. Joanak jaramonik egin balio... Baina Joanak ez du bere burua sakrifizio nekezez inoiz zikindu nahi ukan. Orain bihurrierarik ez dago. Joseperen lepoa ordu guttiren buruan karroteak apurtua izanen da. Hernandok bidegabe bat pagatuko du, egin duen ala ez duen inork ez dakiena. Terezaren heriotzak hilobira eraman zuen sekretu latz bat, eta beraz Hernandori ez diote karroterik emanen. Eta Paulo Amantegiren berririk ez dugu ukan.

Pentsamentu hauekin zolarik, etxe haretatik jatsi zen gure apaiza eskaileretan behera, aurrean beretertxoak ezkila jotzen zuelarik. Elizaren atera heldu zirenean, bere gauza guztiak eman zizkion mutilari.

—Har zak eta barrenean sar zak guzti hau —esan zion—. Orain gartzelara joan behar diat, bertan heriotzera kondenatu bati laguntza ematera.

Gartzelara heldu zenean, kondenatuen kaperara eraman zuten. Oso goiz heldu zen, eta Josepe ez zuten oraindikan hara eraman.

—Pizka batean iguriki beharko duzu —esan zion giltzari batek.

—Kaperara eraman nazazu, bertan igurikiko baitut —erantzun zuen Eztebek.

—Baina giltzapean sartu beharko zaitugo. Gure ordenantzak hala agintzen du.

—Ederki.

Eta bertara sartu zuten. Haren atzean kaperako atea hertsu zenean, eta zerrailan giltza iraulten entzun zuenean, here pentsamentuak arroda batean kulunkatzen ziren. Josepe-Hernando-Paulo. Aurreko paretean aldaretxu bat zegoen, eta haren gainean Kristo biluz eta haragi-hustu bat, Josepe-Hernando-Paulo. Leihaxka mehar batetik ilargiaren printzak sartzen ziren. Josepe-Hernando-Paulo. Gela hura oso hezea, hotza eta biluzia zen. Josepe-Hernando-...

—Paulo!

Barre bihurri batek salutatu zuen ezkutuko bazter ilun batetik:

—Erroia! Bela! —eta barre bihurri hura bihurriago egiten zen irainaren indarrez.

—Paulo!

—Bela! —eta bere bi makuluen laguntzaz apaizari hurbildu zitzaion. Eztebe ez zen mugitzera ere ausartzen. Bildurrak harturik zegoen guztiz. Momentu haietan ez zen gizon nagusi bat, ez zen apaiz ordenatu bat; momentu haietan leizaazienda-hamiltegiaren barrenean bere laguna bota zuen haurra zen. Aurpegiak, bost urte zeduzkan tenorean bezalaxen orain ere ikara eta bildurra ematen zion. Pentsatu ere ezin zezakeen.

—Erroia! —eta gizon errenaren hasnasak erre egiten zizkion be-larriak—. Jainkoaren esistentzian sinesten duzu? Nik demostratuko dizut Jainkorik ez dagoena. Ez dakizu nola? Entzun! Entzun itzazu mundu honetan dagoen gizonik jakintsuenaren hitzak! Hainbeste urtetan egon naiz giltzapean, eta denbora guzti honetan nire barrenean sarturik egon naiz, eta pentsatu, pentsatu eta pentsatu egin dut. Hone-la bilakatu naiz mundu honetako gizonik jakintsuena. Entzuidazu!

Geldi-geldi, Eztebe bere senera bihurtu zen. Gelaz erratu zirela pentsatu zuen.

—Entzun, bela! Jainkoak ez zituen Adame eta Heba kreatu.

—Ez? —galdetu zuen Eztebek. Astia irabazi behar zuen.

—Ez! Hori ez da posible. Matematikaz irakutsiko dizut. Pitagorasek ez du gezurrik esaten. Hura da mundu honetan gezurrik esaten ez duen gizon bakarra. Mundu honetan bost urteko haurrek ere esaten dute gezurra.

Ezteberen bizkar-ezurra hotz-ikara batek astindu zuen. Gizon hura hainbeste urtetan gartzelan giltzapean sarturik zoro bihurtu zen.

—Ez? Eta nola ez zituen Jainkoak Adame eta Heba kreatu?

—Zuk zeinbat guraso dituzu?

—Bi.

—Zeinbat aiton-amona?

—Lau.

—Hauek zeinbana guraso?

—Bina.

—Belaunaldi bakoitzean zure asaben lumeroa doblatu egiten da.

Ezta?

—Hala dirudi.

—Zuek, apaizok, esaten duzue, Jainkoak gizona kreatu zuela orain sei mila urte. Beraz ehun urtek hiru belaunaldi dituztela ikusirik, zu kreatorreko zeinbat persona kreatu zituen?

—Ez dut kontu hori inoiz atera.

—Nik esanen dizut nola kontu hori atera.

—Nola?

—Bi, ehun eta hirurogeta hemeretzigarren potentziara jasoa: ²¹⁷⁹.

—Eta hori asko da?

—Hamazortzi oktiloi eta gehiago.

—Hainbeste?

—Bai. Eta hori zuk behin haur bat hil zenezan. Pentsa zazu munduan hiru mila miloi persona daudela. Bat kreatorreko hamazortzi oktiloi behar baziren, hiru mila miloi kreatorreko zeinbat behar ziren? Arin: ²¹⁷⁹ bider 3.000.000.000. Zeinbat da? Arin multiplika zazu.

—Zer deritzazu naizela ni? Elektronik-ordenatzaile bat edo?

—Multiplika zazu arin, bestela makila honekin burua apurtuko dituz, eta honela nigan egin zenuen bidegabea pagatuko duzu!

—Zu Paulo Amantegi zera, ezta?

—Ez!

—Ez? Nor zera orduan?

—Petri Motzen espiritua, kontu eske natorrena!

Eta gizonak bere makulua altxatzen du buruaren gainetik. Gero kolpe izugarri bat ematen du. Baina Eztebe oraindik oso gaztea da, eta alde batera makurtzen da. Makuluak atearen kontra jotzen du, eta bi zatitan erdibitzen da. Egin duen indarraz lurrera eroritzen da gizon errrena, eta han geratzen da mugitu ezinez. Gogo lotu-ezin bat formatzen zaio bihotzean Ezteberi, beste makulua gizon eroriaren buruaren gainean apurtzeko. Baina haren begiak ikusten ditu, eta negarrez beterik daude. Haur inuzent baten begi ikaratuak dira, bildurrez eta herabez beterikako begiak. Irauli egiten zaio bihotza Ezteberi, begi haiek Petri Motzen begiak ekartzen dizkiotela gogora. Petri Motzek hamiltzera erori zenean, holako begirada triste eta damutu ba-

tekin so egin zion. Gaizkiaren eta ongiaren arteko indarrek burruka egiten dute Ezteberen arimaren barrenean. Gizonak barrenean daraman zimuak kanpora irten nahi du. Alde batetik mendekatu nahi da, eta bestetik atake bilau hura atzera berriz bihurtu nahi du. Beste azken batetik gizonak esanikako hitzek kezkatu egiten dute gure apaiza: Petriren espiritua! Shakespearen eleak gogoratzen zaizkio: "Zure buruak konpreni dezakeen baino gauza gehiago dago mundu honetan".

Azkenean bere kultura ateratzen da garaile:

—Ba dakizu nor naizen? —galdetzen dio.

—Bai, Eztebe.

—Zu, Paulo...

—Nire izena ez da Paulo.

—Zein da, bada?

—Petri.

—Ez da hala. Ezagutzen zaitut. Urte asko igaran dira, baina arras ongi geratu zait akorduan. Zurean ere, sakon sarturik egon behar du. Baina guk ez genekien noragino helduko ziren gure egintzen ondorioak. Gu haurrak ginen, Paulo. Baina orain guztia argituko da. Eta libertatea bihurtuko zaitzu. Zure atzean ibili naiz, baina ez dut zure aztertarik inundik ere aurkitu. Orain trankil nago.

—Berant da.

—Zergatik berant?

—Zororik nago.

Eztebek egarri supito bat sentitzen du eztarrian. Istant batez zorabio bat egiten zaio begien artean. Eta ederki konprenitzen du. Gizon zoro hau gartzelan bidegabe berak egin gabeko bat hainbeste urtetan ordaindu ondoren, zoratu egin da. Orain momentu zuhur bat daduka.

—Nola duzu izena?

—Santuru Amerika.

—Eztakit Paulo Amantegi izena zendukala nundik atera nuen. Nire ikertze guztiak izen horren bila egin nituen. Kausitu ez zaitudala ez da harritzekoa.

—Gizon gaizkile bat izan nintzen, baina ez dut zihor luze hau me-rezitu.

—Eta nola dakizu ni Eztebe Mendia naizela?

—Oso erraxki. Niri zuen izenik ez zait ahaztu. Beraz Josepe gartzelan preso sartu zutenean, laster jakin nuen. Eta azken aspaldi honetan deklaratu zaidan zorotasunak eraginik, mendeku-bila ibili naiz. Nire ordu txarretan, geroago eta maizago edukitzen ditudan nire or-

du txarretan, Petri Motzen espiritua izan dut. Eta mendekantza double bat lortu nahi dut.

—Nola sartu zera kapera honetan?

—Zuen begira.

Eta orain gizonaren begiak zorotasunez betetzen dira. Haren ahotik adurra dario. Haren hasnasa ito egiten da. Zutitu egiten da. Eskuan makila bat du. Barre egiten du:

—Bai. Ni naiz Petri Motz, zuek, maradikatu hoiek, egun haretan heriotzea eman zenidaten haur lotua. Edo...

Eta mututu egiten da. Eztebek atearen kontra pausutzen du bere bizkarra.

—Edo...

Zoroa, geldiro, harengana doa. Guztiz hurbiltzen zaio, bien aurpegiak kasik ukitzen diren arte.

—Ez. Ni naiz Miramamolin, Kordobako kalifa indartsua! Ehun urtetan ibili da nire arima lurraren azaletik penatzen eta erratzen, nire etsaien bila...

Eztebe alde batera apartatzen da, baina zoroa ez da konturatzen ere. Ateari begira geratzen da.

—Eta orain, azkenean, hainbeste urteren buruan, zure aurrean aurkitzen naiz, Nafarroako errege Antxo gorrotatua. Nire mendekantzaren orduak jo du. Beraz, hartzen dut nire eskuan zimitarra...

Eta makulua buruaren gainean jasotzen du.

—...eta zafarradako batez zure burua bereizten dut lepotik. Mendekantza!

Eta atearen kontra jotzen du makila. Baina orduan bertan, zarrailaren hotsa entzuten da, eta zabaldu egiten da atea. Honen atzean Josepe Zufia agertzen da, bi giltzariren artean. Zoroa Joseperen oinetara erortzen da, eta mugitu ezinik geratzen da. Gora begiratzen du, eta Joseperen begitartea ikusten du. Zoroaren aurpegia desesperantzaz eta hamorruz betetzen da:

—Antxo Nagusia, berriz atzera bertzutu nauzu!

Giltzari batek sorbaldetatik goratzen dio, beste batek oinetatik, eta handik eramaten dute. Bitartean zoroak garraisia egiten du:

—Errege kristau kobardea! Zure esklaboek solta nezatela agin zazue! Gonbat izugarri batera desafiatzen zaitut, hea zeinek duen indar gehiago, gurutzeak ala ilargi-erdiak, Kristok ala Mahomak!

Haren boza ate lodi baten atzean mututzen da. Hirugarren giltzari batek, barkazioa eskatu ondoren, koinatu biak, apaiza eta kondena-tua, kaperaren barrenean sartzen ditu.

Agurrik ere egin gabe,

—Baina nola sartu da zoro hori nire azken gela honetan? —gal-
detzen dio Josepek.

—Ezagutzen zenuen?

—Ez, baina gartzela guztia mintzatu da haren gainean. Hemen
barrenean zoratu egin da guztiz, baina dirudienez, kondenatua izan
baino lehen, erdi-zororik omen zegoen. Haren abogaduak aitzakia hau
bilatu zion judizioan, baina jaramonik ez zioten egin. Gauza itsusia
izan omen zen, haurrarenaganako ustelkeria edo. Haur bat hil egin
zuen.

—Eta ez dakizu haur hori nor zen?

—Nola jakinen dut? Ez dakit zeinbat urte daramazkien hemen.
Hogeta hamar inguru.

—Zuk ezagutzen zenuen.

—Ez da izanen...

—Bai, Petri Motz.

—Orduan gure kulpagatik, gizon horrek bere bizitzaren erdia iku-
si du paretarte honetan alferrik itzaltzen.

—Bai. Hala da.

—Geroago eta nire erabakia haundiago egiten da, Eztebe.

—Zer erabaki duzu?

—Zure pluma utzidazu, eta papera. Zuek, apaizok, papera dara-
mazue beti sakelan.

—Zer eskribitu nahi duzu?

—Nire aitorrera.

—Zure aitorrera?

—Bai. Badakizu orain artean ez naizela kulpadun deklaratu. Ju-
dizioan ahoa hertsu nuen, eta ez nuen ezertarako ere zabaldu. Ba da-
kit nire ihardukiera horrek erretasuna eman ziola akusaziori, eta on-
gi esan litekeela horrela nire burua kondenatu nuela heriotzera, hil-
tzera.

—Txarki egin zenuen. Hori zure bekatu haundia da. Kristauak
bizitza defenditu behar du.

—Bai, ba dakit, baina laster helduko gera horrera. Orain eskribi-
tzen utzidazu.

Josepe aldairearen aurrean jesarri zen, eta bertan luzarotxo egon
zen idazten. Azkenean bere firma jarri zuen, eta papera eman zion Ez-
teberi. Honek hau irakurri zuen:

*Nire izena, edo grazia, eta deitura, eskribu honen aspian jartzen
eta firmaten eta zinatzen dudan bezala, Josepe Zufia eta Albistur da;
gaur, egun, Jesukristo gure Jauna Judeako Betlehemeko hiri benedi-
katuan jaio eta sortu zenetik aurtengo urtean, hila honen halako egu-*

nean, borroera karrote iraingarri ematera doakidala, aitorrera hau konfesatu nahi dut, konfesio hau aitortu nahi dut. Nire hitz, solas eta eleak, dudan jarriko ez direla espero dut. Hiltzera doan gizon batek ez daduka zergatik gezurrikan esan edo asma. Misterio nagusiaren atee-tan nagoeneon, gorengo sekretuaren sarreretan aurkitzen eta kausi-tzen naizeneon, egia esanen dut, egia esan behar dut, egia esan nahi dut, egia esan uste dut, egia guztia, egia hutsa, egia garratza. Ez dit inporta. Ez dit axola. Ez dit ardura. Ordu batzuren barrenean, denbo-ra oso labur baten buruan, irudizko mundu honetako ate enganaga-riak zarratuko zaizkit nire bizkar-egur erditik apurtuaren gibelean. Horregatixek diot egia. Ez dakit harandikoan zerk igurikitzen didan, bestekaldean zerk itxadoten didan, zerk espero nauen, zer dagoen ni-re zai, begira eta haiduru, sariak ala zihorrak, premioak ala kastiguak. Nik beti ongi iharduki nahi ukan dut; hala ere gaizki eta bidegabe haundiak egin ditut, batzutan nire borondatearen kontra, bestetan zu-zenbidearen eta justiziaren zentsu edo adiera erratu eta enganatu ba-tek kidaturik eta eramanik. Gizonek judikatu egin naute, eta haien ar-tean bizi izatea debekatu didate. Orain Jainkoak judikatuko nau, eta Haren presentzia edo ausentzia debekatuko edo zilegituko dit. Haren esanetara makurtzen naiz, obediencia zor diot, gizonaren justizia oso gauza arina eta merkea iruditu baitzait.

Itsaso zabalaren aurrean, ze inportantzia daduka azkeneko euri ha-morratuak hareatzako baster ahastu batean ezarri duen izingura edo lakotxo igarankorrek? Hiru bekatu haundi egin ditut, eta gainerako gauza guztiak ez daduzkat zergatik paper zuri honen tribunaren gai-nean jar. Hoek dira, besteen ondoan, bekatu arinak, nire arima kez-katzen eta larritzen ez dutenak. Banan-bana kontatuko dizkiot nire konfesoreari. Harek jakinen du bekatu hoek nola judika, nola neurt.

Baina gaur hemen, munduko jentearen aurrean proklamatu nahi ditut nire hiru larrienak. Atzetik aurrera aipatuko ditut:

Bat:

Tereza Urresti eta Anakabe hil muen. Oilarganeko etxolak suntsi-tu zituztenean, batean sartu muen harekin leher zedin. Bidegabe hori orain pagatzen dut. Judikatu naute, eta errudun aurkitu naute. Baina andre harek heriotzea merezi zuen, orain esanen ez ditudan arrazoi-akatik.

Bia:

Josepe Urresti eta Anakabe hil muen. Hau zen haur bat, tristea, nire deitura eraman behar zuena, baina nire kobardekeriagatik eta ni-re doilorkeriagatik aita legezkorik gabe geratu zena. Nire errukidea izan zen lehen esanikako Tereza hura. Bidegabe honegatik judikatzen dute orain gizon kulparik gabe bat. Libratua izan bedi.

Hiru:

Beste haur bat hil nuen. Haren izena Petri zen. Gainerako zehaztasunik, ez deiturarik, ez ezer, ez dakit, baina hari Petri Motz esaten genion. Bidegabe honetzaz ez naiz errudun, hura kometitu nuenean, ez bainenkien ongiaren eta gaizkiaren artean hautatzen. Gainera, arrazoi honegatik beragatik, jakingabetasun honegatik, gizon inuzent bat akusatu nuen. Sinetsia izan nintzen, eta gizon hura kondenatua eta gartzelatua izan zen. Haren izenik ez dakit, baina gaur gartzela honetatik zora-etxera daramaten gizon errena da. Bihur bekio ohorea, honra, fama eta dedua.

Besterik ez dadukat. Konfesio hau gizaurrean irakur dadin tenorean, guztion Egilearen aurrean emanen ditut nire kontuak. Gizonek mundu honetan judikatu nauten baino hobeki, judikatu nau Harek bestean. Nitzaz urrikal bedi.

Pirmatzen dut: Josepe Zufiak.

Etzebek paperetik altzatu zituen begiak, eta haren kuinatua ikusi zuen. Hau Kristo urdin bat iruditu zitzaion.

—Baina hau, Josepe...

—Eta zer?

—Hau ez da posible.

—Ongi dakizu.

—Esan nahi dut hau ez dela zilegi.

—Gizonaren aldeko amodioak bultzatzen nau.

—Munduko lege guztiak apurto nahi dituzu.

—Munduko legeak ez dira zurrak.

—Baina guztiok pagatu behar ditugu gure kontuak.

—Ez.

—Nola ez?

—Batek munduko bekatu guztiak hartu zituen bere gain.

—Baina Hura Jainkoa zen.

—Eta nik Haren ereduari jarraitu nahi diot.

—Oso gauza zaila da.

—Guztiok egin behar duguna.

—Libre geratzen zera kulpaz.

—Konfesa nezazu.

—Agnus Dei qui tollis peccata mundi...

OHARRA.—Nobela hau teatorako eskribitu zen lehendabizi, eta OILARGA-NEKO ETXOLA BATEAN izenarekin presentatu zen Altzaga-sarira. Gero PEC-CATA MUNDI izenarekin Agora-sarira presentatu zen. Ez zuen premiorik merc-zitu. Orain irakurleen aurrean presentatzen da. Zori hobea duela.